

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ผู้ศึกษาขอแบ่งการนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 5 ตอน ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ คือ

- 4.1 บริบทหมู่บ้านแม่กำปอง
- 4.2 ศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่
- 4.3 การดำเนินงานและการตลาดธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่
- 4.4 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม
- 4.5 แนวทางการจัดการที่เหมาะสมกับธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

4.1 บริบทหมู่บ้านแม่กำปอง

4.1.1 ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบ้านแม่กำปอง

หมู่บ้านแม่กำปอง หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2457 มีพื้นที่ 4.215 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,634.375 ไร่ เดิมชุมชนหมู่บ้านแม่กำปองมีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากอำเภอดอยสะเก็ดเป็นส่วนใหญ่ ยึดอาชีพทำสวนเมี่ยงเป็นหลัก โดยอาชีพนี้มีลักษณะเด่นคือ ต้นเมี่ยงจะเจริญงอกงามดีบนภูเขาสูงเหนือระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 700 เมตร เป็นต้นไป แต่หมู่บ้านนี้สูงกว่า 1,200 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล

ราษฎรของหมู่บ้านแม่กำปองมีเชื้อสายไทยล้านนาภาคเหนือ ไม่มีชาวเขาหรือเชื้อชาติอื่น ๆ มาปนเลย จึงมีเอกลักษณ์การดำเนินงานชีวิตเหมือนคนไทยภาคเหนือทั่วไป ชาวบ้านได้จับจองที่ดินเพื่อตั้งถิ่นฐานและปลูกพืช เช่น ชา และเมี่ยง เป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 100 ปีมาแล้วบนภูเขาสูง ย้อนหลังไปก่อนปี พ.ศ. 2524 การคมนาคมไม่สะดวกยากต่อการเข้าถึงหมู่บ้าน การซื้อขายเมี่ยงที่ปลูกทำกันในหมู่บ้านจะมีพ่อค้าจาก อ.ดอยสะเก็ด อ.เมือง จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแพร่ และจังหวัดลำปางมาซื้อเองถึงที่

4.1.2 ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

- 1) ที่ตั้ง หมู่บ้านแม่กำปอง ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

2) การเข้าถึง การคมนาคมโดยรถยนต์จากเชียงใหม่ถึงหมู่บ้านแม่กำปอง สะดวกตลอดปี แต่ช่วงขึ้นดอยม่อนล้าน ระยะทาง 4 กิโลเมตร ควรเป็นรถที่ขับเคลื่อนด้วย 4 ล้อ หรือรถจักรยานยนต์ หรือเดินเท้าทิวป่าขึ้นไป ยังไม่มีรถประจำทาง ต้องเช่าเหมาเอาเอง โดยมีรถสองแถวของคิวรถสันกำแพงและดอยสะเก็ด อัตราค่าโดยสารประมาณ 500 บาท/วัน เส้นทางที่เข้าถึงตัวหมู่บ้านมี 3 เส้นทาง คือ

- (1) จากอำเภอเมืองเชียงใหม่ – อำเภอสันกำแพงถึงบ้านแม่กำปอง 50 กม.
- (2) จากอำเภอเมืองเชียงใหม่ – อำเภอดอยสะเก็ดถึงบ้านแม่กำปอง 51 กม.
- (3) จากกิ่งอำเภอแม่ออน – น้ำพุร้อนสันกำแพงถึงบ้านแม่กำปอง 18 กม.

3) อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านแม่ลาย (หมู่ที่ 2) ตำบลห้วยแก้ว
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านแม่รวม หมู่ที่ 1 ตำบลแม่ออนเหนือ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอเมืองฝาย จังหวัดลำปาง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านธารทอง หมู่ที่ 8 ตำบลห้วยแก้ว

4) ลักษณะทางกายภาพ สภาพภูมิศาสตร์โดยรอบหมู่บ้านมีลักษณะเป็นภูเขาสูงชัน มีระดับความสูงของพื้นที่ประมาณ 1,300 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล เนื่องจากบ้านแม่กำปองตั้งอยู่ระหว่างหุบเขา การตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านส่วนใหญ่จึงอยู่บริเวณไหล่เขาด้านทิศตะวันออกตามสองข้างถนนหลัก ที่ผ่านถนนกิ่งอำเภอแม่ออน-ตำบลห้วยแก้วไปสิ้นสุดที่บ้านแม่กำปอง

สภาพป่าโดยรอบหมู่บ้านมีลักษณะเป็นป่าดิบชื้นและป่าดิบแล้งตามระดับความสูงของพื้นที่ หลากหลายด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด ส่วนสัตว์ป่าหาพบได้ยากมากแล้วเนื่องจากถูกรบกวนจากชาวบ้านที่บุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรโดยเฉพาะชาวเขา จนกระทั่งปี พ.ศ. 2509 ชาวบ้านหมู่บ้านแม่กำปองจึงร่วมกับหน่วยงานป่าไม้ ประกาศเขตห้ามการบุกรุกพื้นที่ป่าโดยรอบหมู่บ้านและร่วมกันทำแนวกันไฟอย่างเป็นรูปธรรมสำเร็จปี 2542-2543 จบจนถึงปัจจุบันปี 2544

5) ลักษณะทางภูมิอากาศ ลักษณะภูมิอากาศบริเวณบ้านแม่กำปองมีเพียง 2 ฤดู คือ ฤดูฝนกับฤดูหนาว ในช่วงฤดูหนาวอุณหภูมิลดต่ำเหลือเพียง 10 องศาเซลเซียส อากาศบ้านแม่กำปองจึงหนาวเย็นตลอดทั้งปี สามารถปลูกพืชเมืองหนาวได้เกือบทุกชนิดนอกเหนือจากพืชเศรษฐกิจหลัก คือ เมียง ชา และกาแฟ

4.1.3 ประชากร

ประชากรของหมู่บ้านมีจำนวน 128 ครัวเรือน 416 คน เป็นชาย 217 คน หญิง 199 คน (ดูตารางที่ 4.1) เป็นคนไทยพื้นเมือง นับถือศาสนาพุทธ มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก

ตารางที่ 4.1 จำนวนประชากรของหมู่บ้านแม่กำปองแยกตามกลุ่มอายุ
ณ วันที่ 1 กันยายน 2543

กลุ่มอายุ (ปี)	เพศ		รวม
	ชาย	หญิง	
0 - 4	7	5	12
5 - 9	14	18	32
10 - 14	14	16	30
15 - 19	20	11	31
20 - 24	7	17	24
25 - 29	11	12	23
30 - 34	17	9	26
35 - 39	23	23	46
40 - 44	33	30	63
45 - 49	29	18	47
50 - 54	9	9	18
55 - 59	12	6	18
60 - 64	5	6	11
65 - 69	6	6	12
70 - 74	5	10	15
75 - 79	3	1	4
80 ขึ้นไป	2	2	4
รวม	217	199	416

4.1.4 การปกครอง

หมู่บ้านแม่กำปองมีผู้นำชุมชนคือพ่อหลวงพรมมินทร์ พวงมาลา เป็นผู้ใหญ่บ้าน และยังมีการแบ่งการปกครองเป็นชุมชนขนาดเล็กย่อยออกเป็น 6 กลุ่มบ้าน (ป๊อก) รวม 128 หลังคาเรือน โดยแต่ละป๊อกจะมีผู้นำประจำป๊อกอีกต่างหากซึ่งสะดวกในการบริหารจัดการ ดังนี้

- 1) ป๊อกปางนอก มี 30 หลังคาเรือน
- 2) ป๊อกปางกลาง มี 19 หลังคาเรือน

- 3) ปือกปางขอน มี 19 หลังคาเรือน
- 4) ปือกปางโดน มี 15 หลังคาเรือน
- 5) ปือกปางใน หนึ่ง มี 19 หลังคาเรือน
- 6) ปือกปางใน สอง มี 26 หลังคาเรือน

4.1.5 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ฐานะทางเศรษฐกิจและรายได้ของประชากรในหมู่บ้านแม่กำปองจัดอยู่ในระดับดีเฉลี่ย 36,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่มาจากภาคเกษตรกรรม ชาวบ้านเกือบทุกหลังคาเรือนไม่มีโทรศัพท์และเคเบิลทีวีเพื่อรับสัญญาณโทรทัศน์ หมู่บ้านแม่กำปองนับว่าเป็นหมู่บ้านที่มีเศรษฐกิจดีมากและพัฒนาสาธารณูปโภคสาธารณูปการได้เร็วมาก นับจากทางราชการเข้าไปส่งเสริมการเกษตรในปี 2535

รายได้หลักของชาวบ้านมาจากภาคเกษตรกรรม ร้อยละ 97 ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพเพาะปลูกและทำเหมือง มีรายได้เสริมโดยการปลูกกาแฟ กะทกรก กล้วย การเก็บของป่า ตลอดจนการแปรรูปอาหารต่าง ๆ เช่น ทำกล้วยฉาบ มันฉาบ เผือกฉาบ และกล้วยตาก เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการปลูกเห็ดหอม ต้นเอื้องพร้าว การทำหัตถกรรมพื้นบ้านที่ขายให้คนในชุมชนตัวเองและชุมชนข้างเคียงเป็นหลัก คือ เครื่องจักสาน หมวก กระติบข้าว กระบุง กระจาด รวมถึงการตีเหล็กในหมู่บ้าน เป็นต้น ปัจจุบันทางราชการ เกษตรอำเภอ และจังหวัดมีการส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกเอื้องดินหรือเอื้องพร้าว ซึ่งเป็นพืชตระกูลกล้วยไม้ดิน เป็นพืชท้องถิ่นของหมู่บ้าน ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นและในอนาคตอาจจะกลายเป็นรายได้หลักของหมู่บ้าน นอกจากนี้ทางวัดแม่กำปองได้ก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ กลุ่มสมุนไพรห้วยแก้ว สาขาคันธาพฤกษา (แม่กำปอง) ซึ่งได้รับการกล่าวขานจากชมรมสมุนไพร จังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างดี เพราะในหมู่บ้านมีหมอยาสมุนไพรและเป็นแหล่งสมุนไพร ขณะนี้ผลิตภัณฑ์ทางสมุนไพรของกลุ่มกำลังอยู่ระหว่างรอการอนุมัติจาก อ.ย. (องค์การอาหารและยา) นอกจากนี้กลุ่มยังจัดให้มีกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การอบสมุนไพร อบรมการใช้สมุนไพรเป็นยารักษาโรค เป็นต้น วัดแม่กำปองเป็นจุดถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง พืชยาสมุนไพรแก่นักศึกษาพยาบาลและประชาชนทั่วไป โดยจะมีการจัดค่ายให้ความรู้เรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่องตลอดปี

4.1.6 ลักษณะทางสังคม

ลักษณะของสังคมในหมู่บ้านเป็นสังคมชนบท มีความเป็นอยู่แบบญาติพี่น้อง ต่างก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชาวบ้านจะเชื่อถือผู้นำและให้ความร่วมมือต่อทางราชการเป็นอย่างดี

ชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนใหญ่รู้จักกันเป็นอย่างดี เมื่อมีงานบุญ งานกุศล ชาวบ้านต่างพร้อมใจกันมาร่วมงานและช่วยงานตามที่หมู่บ้านจัดกิจกรรมขึ้น

ชุมชนบ้านแม่กำปองยังเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมคือเป็นชุมชนคนเมืองบนดอยกิ่งคนเมืองใหม่ มีจิตใจโอบอ้อมอารี มีความกระตือรือร้นของชุมชนที่จะแลกเปลี่ยนถ่ายทอดวัฒนธรรมกับผู้มาเยือน และมีอาชีพกสิกรรมหลัก คือ การปลูกและการแปรรูปเมี่ยง ซึ่งมีการค้าขายกับคนในเมืองตลอด อันเป็นวัฒนธรรมเด่นที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเยือนที่หมู่บ้านแม่กำปอง และมีเพียง 3 ครัวเรือนจากทั้งหมด 128 ครัวเรือนที่ทำการค้าขาย

1) การศึกษา หมู่บ้านแม่กำปองมีโรงเรียนสังกัดประถมศึกษา 1 แห่ง คือ โรงเรียนแม่กำปอง โดยจัดทำการเรียนการสอนตั้งแต่เด็กก่อนวัยเรียน-ประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 58 คน และมีครูผู้สอน 6 คน นักการภารโรง 1 คน และมีที่อ่านหนังสือพิมพ์/ห้องสมุด 1 แห่ง ประชากรในหมู่บ้านมีการศึกษาดังนี้

จบประถมศึกษา	ร้อยละ 80	= 333 คน
จบมัธยมศึกษา	ร้อยละ 17	= 71 คน
จบอนุปริญญา	ร้อยละ 2	= 8 คน
จบปริญญาตรี	ร้อยละ 1	= 4 คน

2) ศาสนา หมู่บ้านแม่กำปองมีประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 95 และศาสนาคริสต์ร้อยละ 5 โดยมีวัดในชุมชน 1 แห่ง และโบสถ์คริสต์เตียน 1 แห่ง

3) การสาธารณสุข หมู่บ้านแม่กำปองมีสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ 2 แห่ง ได้แก่ สถานีอนามัย 1 แห่ง คลินิกแพทย์ 1 แห่ง

4.1.7 ลักษณะทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต

1) การแต่งกาย การแต่งกายของผู้หญิงที่อยู่ในหมู่บ้านนิยมนุ่งผ้าซิ่น ผู้ชายนิยมใส่เสื้อเตี่ยวเมือง และหากไปสวนมักโพกผ้าขาวม้าที่เอวหรือศีรษะ มือถือมีดเหล็กที่ทำในหมู่บ้านเพื่อกิจการงานในไร่ในสวน

2) ที่อยู่อาศัย บ้านของชุมชนมีการจัดกลุ่มการสร้างบ้านโดยปลูกชิดกันโดยไม่รั้วกันอาณาเขต ใช้ไม้เป็นวัสดุหลักเรียงสลับกันขึ้นไปตามไหล่เขา

3) วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ชาวบ้านมีวิถีชีวิตอยู่กับการทำไร่เมี่ยง (ชา) บนภูเขาสูงห่างไกลชุมชนเมือง ลักษณะวัฒนธรรม ประเพณี หมู่บ้านแม่กำปองมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมคือ ทั้งหมู่บ้านเป็นชาวพื้นเมือง ไม่มีชาวเขาเจ้าป่น จึงมีวิถีชีวิตแบบชาวเหนือ ภาษาที่

ใช้เป็นภาษาพื้นเมืองของภาคเหนือ นิยมรับประทานข้าวเหนียวเป็นประจำ ทั้ง 3 มื้อ ทั้งชายและหญิงหลังอาหารนิยมอมเมี่ยงและสูบบุหรี่ชี่โย (ยาสูบพื้นบ้านมักห่อด้วยใบตองแห้ง) ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน ได้แก่ วัดแม่กำปอง ซึ่งมีวิหารที่ทำด้วยไม้สัก เป็นสถาปัตยกรรมล้านนาอายุร่วม 50 ปี (สร้างประมาณปี 2496) และมีโบสถ์ไม้สักกลางน้ำ อันเป็นแนวคิดแบบล้านนาคือ ใช้เป็นเสมา ส่วนเทศกาลในหมู่บ้าน ได้แก่ วันลอยกระทงหรือวันยี่เป็ง วันสงกรานต์ การบวชพระ การแต่งงาน และมีการละเล่นของท้องถิ่น ได้แก่ การฟ้อนต่าง ๆ ดนตรีพื้นบ้าน อันได้แก่ สะล้อ ซอ ซึง เป็นต้น

4.1.8 แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สภาพธรรมชาติที่น่าสนใจของหมู่บ้านแม่กำปองมีหลายแห่ง เนื่องจากหมู่บ้านมีเนื้อที่ประมาณ 3,500 ไร่ บางส่วนอยู่ในเขตอนุรักษ์ต้นน้ำแม่อน-แม่ลาย แวดล้อมด้วยป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์และทิวเขาสลับซับซ้อน ซึ่งมีทิวทัศน์สวยงาม มีอากาศหนาวเย็น อุณหภูมิเฉลี่ย 18 องศา ตลอดทั้งปี ทำให้มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามมากมาย อาทิ เช่น

- น้ำตกแม่กำปอง เป็นน้ำตกสูง 7 ชั้น กว่า 100 เมตร เกิดจากลำน้ำฮากไม้ไหลลง แต่ละชั้นจะสวยงามแตกต่างกันไป ปัจจุบันมีเส้นทางเดินชมความงามถึงชั้นที่ 5 (ชั้นที่ 6-7 ยังไม่ได้พัฒนาทางขึ้น)

- ฝ่าน้ำลอด เป็นความแปลกของธรรมชาติที่ลำธารแม่กำปองวิ่งลอดผ่านก้อนหินผาใหญ่หายไปด้านหนึ่ง แล้วโผล่อีกด้านหนึ่ง สวยงามน่าอัศจรรย์ อยู่กิโลเมตรที่ 46

- หินโยกหินคลอน เป็นก้อนหินขนาดใหญ่ ซึ่งเมื่อเข้าไปผลักจะโยกหรือคลอนได้ ทั้งที่พิจารณาแล้วไม่น่าจะโยกหรือคลอนได้ เพราะเป็นก้อนหินขนาดใหญ่ การโยกหรือคลอนของก้อนหินนี้เหมือนกับว่าถ้าผลักแรงก้อนหินก็อาจลั้งตกลู่เบื้องล่างได้โดยง่าย แต่เมื่อออกแรงผลักเต็มที่จริง ๆ แล้ว ก้อนหินกลับไม่ขยับโยกหรือคลอนมากขึ้นได้เลย ทำให้เป็นที่น่าอัศจรรย์ยิ่ง หินโยกหินคลอนตั้งอยู่ที่บ้านธารทอง หมู่ที่ 8 ตำบลห้วยแก้ว ระหว่างเส้นทางไปสู่หมู่บ้านแม่กำปอง กิโลเมตรที่ 45

- สวนหินงาม อยู่ห่างจากฝ่าน้ำลอดประมาณ 1 กิโลเมตร เป็นบริเวณที่มีลานหินจำนวนมากอยู่ระเกะระกะ คล้ายเป็นสวนหิน เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่สวยงาม

2) แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และประเพณีของชุมชน การศึกษาวิถีชีวิตแบบชาวเหนือของหมู่บ้านแม่กำปองที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น คือ ภาษาที่ใช้เป็น

ภาษาพื้นเมืองของภาคเหนือ การทำไร่สวนเมือง ขา กาแฟของชาวบ้าน ผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น จะทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน ได้แก่ วัดแม่กำปอง ซึ่งมีวิหารที่ทำด้วยไม้สัก เป็นสถาปัตยกรรมล้านนาอายุร่วม 50 ปี (สร้างประมาณปี 2496) และมีโบสถ์ไม้สักกลางน้ำ อันเป็นแนวคิดแบบล้านนาคือ ให้เป็นเสมา ส่วนประเพณีและเทศกาลในหมู่บ้าน ได้แก่ พิธีบายศรีสู่ขวัญ การทำบุญตักบาตร วันลอยกระทงหรือวันยี่เป็ง วันสงกรานต์ การบวชพระ การแต่งงาน และมีการละเล่นของท้องถิ่น ได้แก่ การฟ้อนต่าง ๆ ดนตรีพื้นบ้าน อันได้แก่ สะล้อ ซอ ซึง เป็นต้น

จากการศึกษาบริบทของชุมชนบ้านแม่กำปอง พบว่า เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กที่ตั้งบริเวณหุบเขาสูง มีวิถีชีวิตแบบชนบท มีอาชีพปลูกเมืองเป็นส่วนใหญ่อันเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านนี้ ชุมชนแห่งนี้ยังมีศิลปวัฒนธรรม และประเพณีที่เก่าแก่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ อีกทั้งยังมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ และทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของชุมชน ปัจจุบันชาวบ้านประสบปัญหาความยากจน มีรายได้น้อย เนื่องจากราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ (เมือง) เนื่องจากความนิยมของผู้บริโภคลดลง

4.2 ศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่

4.2.1 ศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.2.1.1 สิ่งดึงดูดใจ (Attraction)

ผู้ศึกษาพบว่า หมู่บ้านแม่กำปองมีสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยือนแม่กำปองในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต คือ ทั้งหมู่บ้านเป็นชาวพื้นเมือง มีวิถีชีวิตแบบชาวเหนือ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาพื้นเมืองของภาคเหนือ นิยมรับประทานข้าวเหนียว การแต่งกายของหญิงที่อยู่ในหมู่บ้านนิยมนุ่งผ้าซิ่น ผู้ชายนิยมใส่เดี๋ยวเมือง มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูการเล่นดนตรีพื้นเมืองและการฟ้อนประจำถิ่น การจัดกลุ่มการสร้างบ้านซึ่งมีลักษณะเด่นแตกต่างจากหมู่บ้านทั่วไปคือ มีลักษณะการปลูกบ้านชิดกันโดยไม่มีรั้วกันอาณาเขต ใช้ไม้เป็นวัสดุหลักเรียงสลับกันขึ้นไปตามไหล่เขา วันสำคัญทางพุทธศาสนาชาวบ้านจะไปช่วยกันทำกิจกรรมที่วัดแม่กำปอง มีการศึกษา อบรม และใช้สมุนไพรในการรักษาโรค โดยมีวัดแม่กำปองเป็นศูนย์กลาง

แหล่งท่องเที่ยวในบ้านแม่กำปองมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และประเพณีของชุมชน อีกทั้งยังมีแหล่งท่องเที่ยวบริเวณหมู่บ้านใกล้เคียงที่นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวชมได้ ซึ่งในช่วงการเดินทางมาท่องเที่ยวบ้านแม่กำปอง

มีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลายตามลำดับดังนี้ คือ สำนักสงฆ์ป่าวิสุทธิธรรม สวนหินงาม หินมหัศจรรย์ น้ำตกธารทอง โครงการหลวงตีนตก ฝ่าน้ำลอด โรงไฟฟ้าพลังน้ำตามพระราชดำริ ดอกเอื้องดิน ซึ่งเป็นราชินีแห่งดอกไม้ของบ้านแม่กำปอง และหลังจากนั้นเป็นช่วงทัวร์ป่าขึ้นสู่ยอดดอยม่อนล้านซึ่งมีพรรณไม้หลายร้อยชนิด ชมดอกซากุระป่า สวนสน สวนสมเด็จพระย่า และลานตากอากาศ จุดชมวิวที่สวยงาม ยามรุ่งอรุณมีทะเลหมอก ตอนกลางคืนสามารถมองเห็นไฟจากตัวเมืองเชียงใหม่-ลำปางได้ชัดเจน มีบ้านพัก สถานที่สำหรับตั้งแคมป์พักผ่อนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นเส้นทางเดินป่าจากหมู่บ้าน แม่กำปองถึงยอดดอยม่อนล้านมีจุดเด่น คือ

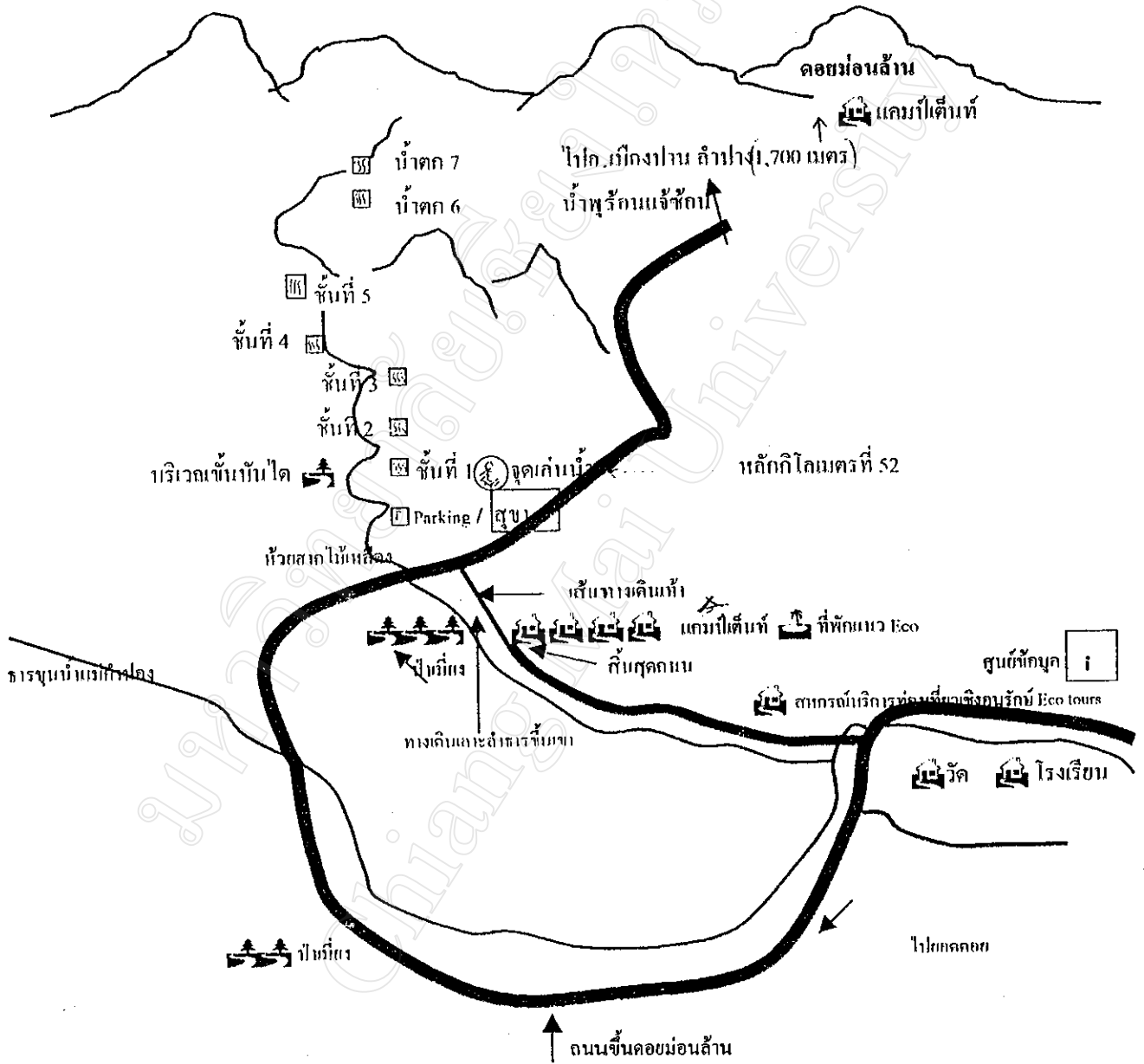
- ธรรมชาติที่สวยงาม
- อากาศและสภาพแวดล้อม สะอาด บริสุทธิ์ ไร้มลภาวะ
- มีความหลากหลายของพันธุ์ไม้
- เป็นแหล่งกำเนิดสมุนไพรหลากชนิด
- ความอุดมสมบูรณ์ของป่าแห่งนี้มีพืชที่หาได้ยาก เช่น เอื้องดิน
- มีความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น สัตว์และแมลงต่าง ๆ
- สามารถศึกษาวิธีการเลี้ยงชีพ โดยการเก็บใบเมี่ยงและหาของป่าของชาวบ้าน

ระหว่างการเดินทาง

ที่จุดยอดดอยม่อนล้าน

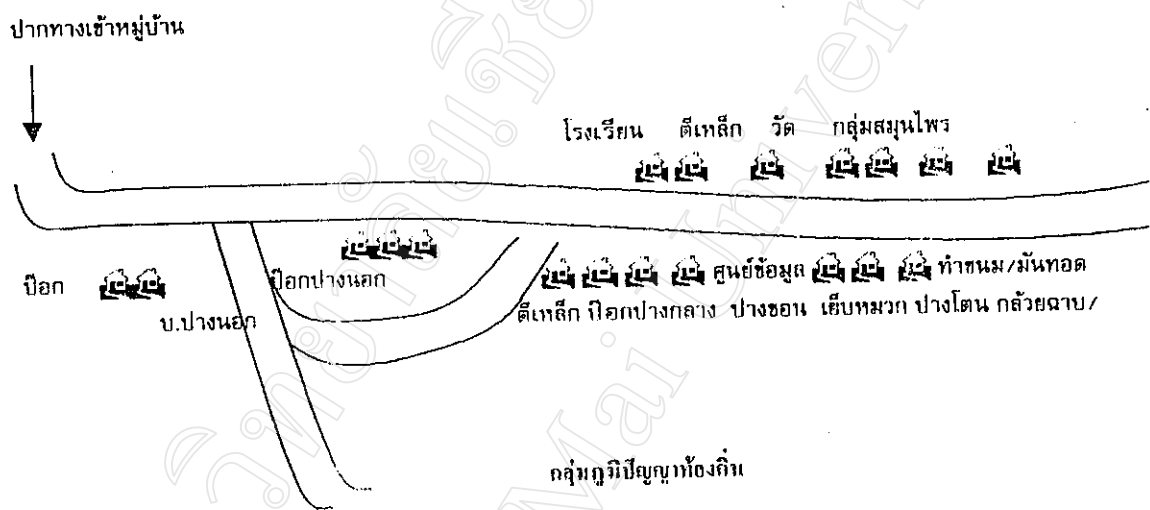
- เป็นที่ราบบนยอดเขาที่สามารถเห็นวิวอ่างเชียงใหม่และอ่างลำปาง
- สามารถตั้งแคมป์ได้ป่าสน โดยมีน้ำซับใช้อุปโภคตลอดปี
- มีบ้านพักอุทยาน แบบบ้านลัวะ 2 หลัง พร้อมห้องน้ำ
- มีเจ้าหน้าที่อุทยานแม่่อนดูแลความปลอดภัย

นอกจากนี้หมู่บ้านแม่กำปองยังมีความเป็นธรรมชาติ เนื่องจากชุมชนอยู่ใกล้แหล่งน้ำซับต้นน้ำลำธาร และมีการจัดการระบบประปาชนบทอย่างมีประสิทธิภาพ จึงไม่มีปัญหาเรื่องน้ำอุปโภคบริโภคแต่อย่างใด อีกทั้งสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง และหมู่บ้านตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ดังนั้นชาวบ้านและนักท่องเที่ยวเต็มใจที่จะปฏิบัติตามกฎหมายกรมป่าไม้และในหลักการท่องเที่ยวเชิงสภาพธรรมชาติในพื้นที่ซึ่งมีความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ แต่เนื่องจากมีความเปราะบางของธรรมชาติ จึงมีศักยภาพในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวค่อนข้างจำกัด จะเห็นได้ว่าหมู่บ้านมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ มีความหลากหลายน่าสนใจสำหรับการท่องเที่ยวแบบเชิงเวช

แผนภูมิที่ 2.3 ภาพแสดงเส้นทางศึกษาวิถีชีวิต ธรรมชาติของพื้นที่บ้านแม่กำปอง

นำชมกลุ่มเย็บปักถักร้อย - กลุ่มตีเหล็ก - กลุ่มสมุนไพร - กลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร

แผนภูมิที่ 2.4 ภาพแสดงเส้นทางศึกษาวิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.2.1.2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)

หมู่บ้านแม่กำปองมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานดังนี้

1) ไฟฟ้า ชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กำปองได้ร่วมกันจัดตั้งสหกรณ์ไฟฟ้าซึ่งผลิตโดยพลังงานน้ำ 3 แห่ง ให้บริการตั้งแต่ปี 2526 ถึงปัจจุบัน โดยมีกำลังการผลิตได้เอง จัดขายไฟฟ้ายูนิตละ 1 บาท ให้บริการไฟฟ้า 24 ชั่วโมง มีสมาชิกเข้าร่วมโครงการ 198 หลังคาเรือน ดำเนินการโดยสหกรณ์ในหมู่บ้าน โดยปัจจุบันชุมชนได้ใช้พลังงานน้ำส่วนนี้เต็มขีดความสามารถแล้ว กำลังพัฒนาให้มีการนำไฟฟ้าส่วนภูมิภาคมาเสริม (ซึ่งมีราคาแพงกว่าของหมู่บ้านประมาณ 5-10 เท่า)

2) ประปา มีการจัดดำเนินการบริหารระบบประปาภูเขาประจำหมู่บ้านด้วยตนเอง โดยให้บริการสมาชิกครบ 128 หลังคาเรือน เก็บค่าบริการครัวเรือนละ 60 บาทต่อเดือน โดยมีนโยบายเป็นสวัสดิการมิได้หวังกำไร บริการตลอด 24 ชั่วโมง ไม่เคยบกพร่องเลยเพราะเป็นแหล่งต้นน้ำ

3) การสื่อสาร ไปรษณีย์ การออมทรัพย์ และโทรศัพท์ มีผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวแทนการออมทรัพย์ ร่วมกับธนาคารออมสินและกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีพ่อหลวง (ผู้ใหญ่บ้านนายพรมมินทร์) เป็นตัวแทนการสื่อสารทางไปรษณีย์และรับฝากเงินจากชาวบ้าน ส่วนโทรศัพท์ มีโทรศัพท์ 1 หมายเลขเป็นระบบดาวเทียมสู่ชนบท หมายเลข 229526 ถือว่าเป็นจุดอ่อนของหมู่บ้านอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีวิทยุ และหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน

4) การสาธารณสุข หมู่บ้านนี้เป็นสมาชิกอาสาสาธารณสุขขั้นมูลฐาน โดยมีพ่อหลวงบ้านได้รับการอบรมความรู้ขั้นพื้นฐานสาธารณสุข และดำเนินการดังกล่าวจนได้รับรางวัลอาสาสมัครดีเด่นของจังหวัดเชียงใหม่ เขตและภาคเหนือประจำปี 2543 โดยมีผลงานดีเด่นคือรณรงค์ให้ราษฎรสร้างส้วม 100 % (จากเดิมมีเพียง 5 %) นอกจากนี้ยังมีห้องน้ำสาธารณะ 2 แห่ง โดยมีได้แยกชายหญิงตั้งอยู่บริเวณน้ำตกแม่กำปอง และมีเตาเผาขยะ 12 เต้า กระจายเป็นกลุ่มทั่วทั้งชุมชน แสดงให้เห็นถึงการรักษาความสะอาดของภายในบริเวณหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี และจากการที่ได้มีการรณรงค์สร้างห้องน้ำครบทุกครัวเรือนในหมู่บ้านจนสำเร็จเป็นผลต่อเนื่องให้ชาวบ้านมีความตระหนักต่อสุขอนามัยที่ดีทั้งต่อตนเองและสิ่งแวดล้อม

5) ถนน ถนนทางเข้าทางเข้าไปในหมู่บ้านอยู่ในสภาพดี มีป้ายบอกทางชัดเจน แต่การมีถนนสภาพดีเข้าไปถึงหมู่บ้านโดยง่าย อาจนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านได้

6) ที่จอดรถ ในหมู่บ้านแม่กำปองมีที่จอดรถ 3 แห่ง คือ หน้าโรงเรียน ประมาณ 10 คัน ในโรงเรียน 10 คัน หน้าที่ทำกรบ้านพ่อหลวง 5 คัน และบริเวณน้ำตก 2 แห่ง ประมาณ 10 คัน

4.2.2.3 ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility)

การคมนาคมโดยรถยนต์จากเชียงใหม่ถึงหมู่บ้านแม่กำปองสะดวกตลอดปี แต่ช่วงขึ้นดอยม่อนล้าน ระยะทาง 4 กิโลเมตร ควรเป็นรถที่ขับเคลื่อนด้วย 4 ล้อ หรือรถจักรยานยนต์ หรือเดินเท้าทั่วปีขึ้นไป ยังไม่มีรถประจำทาง ต้องเช่าเหมาเอาเอง โดยมีรถสองแถวของคิวรถสันกำแพงและดอยสะเก็ด อัตราค่าโดยสารประมาณ 500 บาท/วัน เส้นทางที่เข้าถึงตัวหมู่บ้านมี 3 เส้นทาง คือ

- (1) จากอำเภอเมืองเชียงใหม่ – อำเภอสันกำแพงถึงบ้านแม่กำปอง 50 กม.
- (2) จากอำเภอเมืองเชียงใหม่ – อำเภอดอยสะเก็ดถึงบ้านแม่กำปอง 51 กม.
- (3) จากกิ่งอำเภอแม่ออน – น้ำพุร้อนสันกำแพงถึงบ้านแม่กำปอง 18 กม.

ผู้ศึกษาพบว่า หมู่บ้านแม่กำปองมีความจำกัดในเรื่องของพื้นที่ สังเกตได้จากหมู่บ้านแม่กำปองตั้งอยู่ในบริเวณหุบเขา และชาวบ้านได้ปลูกบ้านในแนวลดหลั่นเรียงสลับกันบริเวณไหล่เขา 2 ข้างทางถนน ทำให้มีขีดจำกัดความสามารถที่จะรับได้อยู่ในระดับหนึ่งในด้านของการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยว การพัฒนาเพื่อสร้างสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ความสะดวก และความแออัด หากมีการพัฒนาแม่กำปองให้มีการขยายแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ความเติบโตนั้นเป็นไปได้ยาก เนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ มนัส สุวรรณ (2538) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ธรรมชาติของพื้นที่ย่อมมีขีดจำกัดความสามารถอยู่ในระดับหนึ่ง หากมีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่เกินขีดจำกัดนี้ไปแล้ว จะทำให้สภาพความสมดุลย์ของพื้นที่สูญเสียไปจนเกิดปัญหาต่อเรื่องอื่น ๆ ตามมา ศักยภาพในการรองรับได้ของพื้นที่พิจารณาจาก 3 ประเด็นคือ 1) ความสามารถที่จะรับได้ทางกายภาพ 2) ความสามารถที่จะรับได้ทางสังคม และ 3) ความสามารถที่จะรับได้ทางนิเวศ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ของหมู่บ้านแม่กำปองแล้ว พบว่า บ้านแม่กำปองไม่มีศักยภาพในด้านกายภาพ เนื่องจากหมู่บ้านมีขนาดเล็ก มีการปลูกบ้านชิดติดกัน หากมีการสร้าง/เพิ่มจำนวนบ้านพักหรือสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว จะทำให้เกิดความแออัด และนำมาซึ่งการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติที่ต้องใช้ในการสร้างสิ่งเหล่านั้น จึงไม่สามารถที่จะรองรับการขยายตัวทางธุรกิจท่องเที่ยวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในอนาคตได้อย่างเพียงพอ ซึ่งความสามารถที่จะรับได้ทางกายภาพจะต้องเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ตามความวัตถุประสงค์ได้

ส่วนความสามารถในการรองรับได้ทางสังคมและเชิงนิเวศ แม่กำปองมีศักยภาพในการรองรับได้ทั้งสองด้าน จะเห็นได้จากการที่ในปัจจุบันแม่กำปองมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว จึงไม่เกิดภาวะความแออัด ทั้งนี้เพราะการจัดการในการจองทัวร์ให้กับนักท่องเที่ยวของบริษัทเอราวัณ พี.ยู.ซี ทัวร์ ที่ได้มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้มากเกินไปที่จะทำให้สภาพแวดล้อมถูกทำลายได้ ซึ่งปัจจุบันหมู่บ้านแม่กำปองสามารถรับจำนวนนักท่องเที่ยวประเภททัวร์ 1 วัน ประมาณวันละกว่า 200 คน/วัน และนักท่องเที่ยวประเภทโฮมสเตย์ ประมาณ 50-60 คน/วัน การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวดังกล่าวทำให้บ้านแม่กำปองมีความสามารถในการรองรับได้ทางสังคมจะนำมาซึ่งความสามารถในการรับได้เชิงนิเวศคือ จะไม่ไปกระทบต่อภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติและในบริเวณใกล้เคียงกับบ้านแม่กำปองที่เกิดจากการพัฒนาแม่กำปองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและให้บริการบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

4.2.2 ศักยภาพและความพร้อมด้านธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่

4.2.2.1 ความเป็นมา

การดำเนินงานให้บริการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของหมู่บ้านแม่กำปอง จากเดิมที่หมู่บ้านมีรายได้หลักของประชาชนมาจากภาคเกษตรกรรม ซึ่งมีเอกลักษณ์ของตนเองด้านการผลิตและแปรรูปเมี่ยงจำหน่ายทั่วล้านนากว่า 100 ปีแล้ว ปัจจุบันชุมชนนี้มีปัญหาเรื่องความยากจนและพฤติกรรมของผู้บริโภคนิยมใช้เมี่ยงลดน้อยลง ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านต้องการมีรายได้เสริม เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงได้มีการวางแผนและร่วมกันทำธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยให้บริการที่พักแบบชุมชนมีส่วนร่วม (โฮมสเตย์) ภายใต้การสนับสนุนและคำแนะนำเพิ่มเติมจากหลายหน่วยงาน คือ พัฒนาการอำเภอ/นายอำเภอ ป่าไม้ อบต. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข สโมสรโรตารี ร่วมกับชาวบ้านและผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง คือ ผู้ใหญ่บ้านพรหมมินทร์ พวงมาลา ครูถนัด คำก้อน และเจ้าอาวาสวัดแม่กำปอง เป็นต้น โดยเริ่มจากเดือนเมษายน 2542 ผู้ศึกษาและเพื่อนสมาชิกโรตารีเรียนอีก 2 ท่าน คือ นายกสโมสตรุดติยรังษารัฐ นายสุรเดช พึ่งธรรม เข้าไปพูดคุยให้ความรู้กับผู้นำท้องถิ่น (ผู้ใหญ่บ้านพรหมมินทร์ พวงมาลา ครูใหญ่ถนัด คำก้อน และเจ้าอาวาส พระอธิการเฉลิมกิตติสาโร) และยังมีนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอีก 2 ท่าน ได้เข้าไปให้ความรู้กับผู้นำชุมชนและชาวบ้านอีกหลายครั้ง และที่มีส่วนสำคัญยิ่งคือ เจ้าหน้าที่มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (ม.อ.ส) ไม่ว่าจะเป็นครุฑจรรยา แดงน้อย คุณพจนนา สวนศรี หรืออีกหลายท่านที่ไม่ได้เอ่ยนาม ต่างก็ทุ่มเทกำลังกาย สติปัญญาและเวลาไปให้การอบรมชาวบ้านหลายครั้งเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการจัดการที่พักโฮมสเตย์ รวมถึงช่วยแนะนำรูปแบบ Eco-tour โดยเข้าไปปฏิบัติใน พื้นที่จริง (on the job training) คณะกรรมการจะมีกรรมการติดตามควบคุมมาตรฐานในการจัดการ เน้นความสะอาด ปลอดภัย มีอัธยาศัยในการต้อนรับ และมีการประเมินผลปรับปรุงโดยกรรมการเอง

4.2.2.3 การก่อตั้งกลุ่มและคณะกรรมการหมู่บ้าน

การดำเนินงานโดยคณะกรรมการประชาคมหมู่บ้านที่กำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้คือ คณะกรรมการของศูนย์หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแม่กำปอง ได้มีแนวทางแบ่งออกเป็น 3 คณะ คือ

1) กรรมการที่ปรึกษา คือ กลุ่มบุคคล ข้าราชการ องคกร ซึ่งเกี่ยวข้องและแต่งตั้งขึ้นเพื่อให้คำปรึกษาต่อคณะกรรมการอำนวยการ

2) กรรมการอำนวยการ ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำสวนสมุนไพร กลุ่มประชาคมหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้านทำหน้าที่รับผิดชอบการทำงานของศูนย์การท่องเที่ยวทั้งหมด

3) กรรมการกิจกรรม ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งเพื่อรับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ จำนวน 9 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายรักษาความสงบ ฝ่ายดูแลสถานที่ ฝ่ายสาธิต ฝ่ายจำหน่ายสินค้า ฝ่ายที่พักแรม ฝ่ายรื่นเริงและการแสดง และฝ่ายกิจกรรมพิเศษ

ส่วนการรวมกลุ่มร่วมกันให้บริการนักท่องเที่ยว โดยกำหนดให้แล้วเสร็จภายใน เดือนพฤษภาคม 2544 โดยแบ่งงานเป็นกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้ คือ

- 1) กลุ่มยุวชนมัคคุเทศก์
- 2) กลุ่มอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้าน
- 3) กลุ่มอนุรักษ์พันธุ์พืช
- 4) กลุ่มผู้สูงอายุ (มีสมาชิก 50 กว่าคน)
- 5) กลุ่มแม่บ้าน
- 6) กลุ่มสวนสมุนไพร
- 7) กลุ่มนวดแผนโบราณ
- 8) กลุ่มจักสาน
- 9) กลุ่มตีเหล็ก

ฯลฯ

การรวมกลุ่มกันให้บริการนักท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้น ช่วยให้เกิดการช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน สร้างความปลอดภัยให้กับชุมชน ความเข้มแข็งทางสังคมของชุมชนในทุกระดับ สามารถช่วยให้ชุมชนป้องกันอันตรายและผลกระทบจากปัจจัยภายนอก อันจะส่งผลต่อการทำลายความเป็นชุมชน อย่างไรก็ตาม เครือข่ายของการท่องเที่ยวของชุมชนยังเป็นจุดด้อยที่ยังไม่ได้ทำอย่างจริงจัง ต้องพึ่งพาจากภายนอก เช่น กลุ่มพืชสมุนไพร ที่ต้องการเข้าร่วมเป็นองค์กระสมาชิกของเครือข่ายหมอมือของจังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

4.2.2.4 ลักษณะของบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม (โฮมสเตย์)

ในหมู่บ้านแม่กำปองมีบ้านที่พร้อมให้บริการที่พักได้ทันที ประมาณ 7 หลัง ดังแสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 แสดงชื่อเจ้าของบ้านที่พร้อมทำธุรกิจโฮมสเตย์พร้อมรายละเอียดภายในบ้าน

ลำดับ	เจ้าของบ้าน	ลักษณะบ้าน	จำนวนสมาชิกในบ้าน	จำนวนห้องนอน	จำนวนนักท่องเที่ยวที่รับได้
1	นางนงวัย ธิญา	บ้านไม้ชั้นครึ่ง	3	3	3-6
2	นายคำ นิลดาทิพย์	บ้านไม้ชั้นเดียว	3	2	3-6
3	นายสุเทพ กิตติคุณ	บ้านไม้สองชั้น	4	2	2-4
4	นายบุญเลิศ ไทยกรณ์	บ้านชั้นเดียว	2	2	2-4
5	นายฤทธิ์ สิงห์แก้ว	บ้านไม้ชั้นเดียว	4	2	2-4
6	นายพรมมินทร์ พวงมาลา	บ้านไม้สองชั้น	2	2	2-10
7	นางจันทร์เป็ง พวงศ้อแก้ว	บ้านไม้สองชั้น	1	3	5-20

ลักษณะบ้านพักที่จัดทำเป็นโฮมสเตย์จะเป็นบ้านที่สร้างด้วยไม้เป็นส่วนใหญ่ ถือเป็นสถาปัตยกรรมดั้งเดิมที่หมู่บ้านแห่งนี้ใช้ไม้เป็นวัสดุหลักในการสร้างบ้านมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษโดยใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้บนหุบเขาแห่งนี้และการที่ชาวบ้านไม่มีรั้วกั้นอาณาเขตสามารถไปมาหาสู่กันแบบญาติพี่น้อง และปลูกบ้านลดหลั่นเรียงสลับกันขึ้นไปตามไหล่เขา จึงเป็นเอกลักษณ์ของชาวบ้านแม่กำปองอีกอย่างหนึ่ง ดังนั้นการให้บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์โดยชุมชนมีส่วนร่วมเป็นการจัดสรรบ้านของตนเองที่มีอยู่แล้วที่ว่างพอที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยวให้เข้ามาพักแรม และได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนได้จัดขึ้น อีกทั้งยังได้ศึกษาวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยดูได้จากเจ้าของบ้านพักที่นักท่องเที่ยวพักอยู่ด้วย ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดประสบการณ์ และการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่แปลกออกไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ภราดร พยัฆวิเชียร (2542) ที่ว่า โฮมสเตย์ คือบ้านของชาวบ้านที่มีห้องหรือพื้นที่พอจะรับแขกผู้มาเยือนได้โดยเจ้าบ้านยินดีที่จะแบ่งปันรับนักท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการ

จากผลการศึกษาพบว่า ยังมีบ้านในหมู่บ้าน 4 หลังคาเรือนที่ปลูกสร้างบ้านแปลกไปจากครัวเรือนอื่น ๆ ซึ่งเป็นของคนจากภายนอกชุมชนที่ได้เข้ามาทำมาค้าขายที่ดินจากชาวบ้าน อีกทั้งยังมีการล้อมรั้วแบ่งเส้นกั้นอาณาเขตอย่างชัดเจน บ้างบ้านปลูกบ้านติดกับลำธารของ

หมู่บ้านและล้อมรั้วบริเวณบ้านเลยมาถึงในลำธาร ซึ่งเป็นบริเวณที่ชาวบ้านใช้เป็นเส้นทางในการเดินทาง ทำให้ต้องเดินอ้อมจากตรงจุดนี้ไป ทำให้ต้องเสียเวลาและไม่สะดวกในการเดินทาง และยิ่งพบอีกว่า บ้านดังกล่าวยังได้สร้างห้องน้ำติดกับลำธาร มีการปล่อยของเสียและสิ่งปฏิกูลลงในลำธารอีกด้วย การกระทำดังกล่าวข้างต้นทำให้บ้านแม่กำปองเสียภาพพจน์ เป็นจุดที่มีทัศนียภาพที่ไม่เหมาะสม และลำธารก็เป็นของส่วนร่วมทำให้คนอื่นไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ดีเท่าที่ควร แต่การสร้างบ้านรูปแบบใหม่ในบ้านแม่กำปองก็สามารถเป็นโฮมสเตย์ได้ในกรณีที่นักท่องเที่ยวไม่สะดวกที่จะพักในบ้านพักที่เปิดให้บริการ (บ้านไม้) ได้ ดังนั้นจะพบว่าหากมีการสร้างบ้านรูปทรงแบบใหม่เพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่จะทำให้เป็นการสูญเสียเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไป และการที่มีบุคคลภายนอกเข้ามาคว่ำขันซื้อที่ดินในลักษณะดังกล่าวเพื่ออาศัยอยู่เป็นการถาวรหรือเป็นการชั่วคราวชั่วคราวก็จะทำให้ความเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมสูญหายไปด้วย เพื่อเป็นการป้องกันมิให้คนภายนอกเข้ามาซื้อที่ดินของชาวบ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านและผู้นำชุมชนควรจัดตั้งกองทุนเพื่อให้ความช่วยเหลือชาวบ้านที่เดือดร้อนเรื่องเงิน และให้คำแนะนำแก่ชาวบ้านที่จะไม่ขายที่ดินที่มีอยู่ให้กับคนนอกชุมชนเพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ของแม่กำปองเอาไว้ และหากจะมีการสร้างบ้านเพิ่มเติมก็ควรแนะนำให้สร้างบ้านที่เป็นลักษณะดั้งเดิมเพื่ออนุรักษ์ความเป็นแม่กำปองและเป็นการออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาโครงการจัดทำคู่มือการพัฒนาและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, อ่างโน อำนาจ งามบุญรัตน์) ที่ว่าการออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนไม่ควรออกแบบเพื่อที่จะเอาชนะและ/หรือควบคุมธรรมชาติ หากแต่ควรปล่อยให้ธรรมชาติเป็นแม่แบบหรือเป็นผู้ชี้แนะในการออกแบบ โดยให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนและธรรมชาติอย่างเท่าเทียมกันเพื่อให้องค์ประกอบทั้ง 2 ส่วนอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อหนุนและสามารถคงไว้ซึ่งความหลากหลายของกันและกันอย่างยั่งยืน เป็นการสนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรในการพัฒนาอย่างคุ้มค่า

ดังนั้นจากการศึกษาข้างต้นกล่าวได้ว่า บ้านแม่กำปองมีศักยภาพและความพร้อมของพื้นที่ต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม แม้จะมีขีดจำกัดในด้านกายภาพที่ไม่สามารถขยายพื้นที่เพื่อการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยว เพื่อก่อสร้างอาคาร หรือสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่านี้ได้ แต่บ้านแม่กำปองยังมีความสามารถในการรองรับทางด้านสังคมและเชิงนิเวศที่ว่า มีความพร้อมในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยว มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้มากเกินไปกว่าสภาพธรรมชาติของพื้นที่และบริเวณใกล้เคียงจะรับได้ และนักท่องเที่ยวจะได้รับ

ความเพลิดเพลินและความประทับใจจากกิจกรรมที่ชุมชนในหมู่บ้านได้ร่วมกันจัดขึ้นเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว กิจกรรมที่ได้แบ่งเป็นกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มเยาวชนมัคคุเทศก์ กลุ่มอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้าน กลุ่มอนุรักษ์พันธุ์พืช กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสวนสมุนไพร กลุ่มนวดแผนโบราณ กลุ่มจักสาน และกลุ่มตีเหล็ก เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าวจะเป็นการให้ความรู้ ประสบการณ์ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และทำให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาธรรมชาติ เกิดความตระหนักและรับผิดชอบต่อการรักษาระบบนิเวศภายใต้การจัดการของชุมชนมีส่วนร่วมในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับศูนย์วิจัยป่าไม้ (2542) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรมีสาระสำคัญคือเกี่ยวข้องกับตรงกับพื้นที่ธรรมชาติ ที่ทุกฝ่ายต้องมีความรับผิดชอบต่อสภาพธรรมชาติ ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ หรือมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อม ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นการคืนธรรมชาติ การอนุรักษ์ และเอื้อประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม

4.3 การดำเนินงานและการตลาดธุรกิจที่พิกแบบชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่

4.3.1 การดำเนินงานธุรกิจที่พิกแบบชุมชนมีส่วนร่วมของบ้านแม่กำปอง

4.3.1.1 การให้บริการบ้านพิกแบบชุมชนมีส่วนร่วม

การเข้าพิกเพื่อที่จะศึกษาวิถีชีวิตและชมแหล่งท่องเที่ยวของแม่กำปองของนักท่องเที่ยวในกรณีที่ต้องการพักแรมหลายวัน นักท่องเที่ยวสามารถดำเนินการได้โดยแจ้งล่วงหน้าให้คณะกรรมการรับทราบและเมื่อได้รับการตอบรับก่อนเดินทางเข้ามาในพื้นที่หมู่บ้าน และทำการกรอกข้อมูล ชำระเงินค่าใช้จ่ายก่อนเข้าพิก โดยการบริการของบ้านพิกแบบมีส่วนร่วมของบ้านแม่กำปองจะมีดังนี้

- ค่าอาหารมื้อละ 50 บาท / คน
- ค่าที่พักโฮมสเตย์ คืนละ 100 บาท / คน
- ค่าบริการเจ้าของบ้าน วันละ 100 บาท / คน
- ค่าบำรุงกิจกรรมที่พาชม 100 บาท / คน
- ค่าผู้นำเที่ยวกลางวัน ๆ ละ 150 บาท เลยเช้าช่วงกลางคืน (กรณีพักในป่า) เพิ่มอีกคืนละ 100 บาทค่าเช่าเต็นท์ รวมทั้งค่าบำรุงสถานที่ 150 บาท / วัน
- นำเต็นท์มาเองคิดค่าบำรุงสถานที่ 50 บาท / วัน
- ค่าดูชมการแสดงและร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ ชุดละ 1,500 บาท / ครั้ง

- ค่าดูชมการแสดงศิลปการฟ้อนพื้นบ้าน ครั้งละ 1,000 บาท
- ค่าเช่าพาหนะ 100-1,000 บาท / วัน (ตามประเภทที่ใช้บริการ)

ซึ่งรายการทุกอย่างชำระเงินตามที่นักท่องเที่ยวได้ใช้บริการจริง เพราะกิจกรรมการท่องเที่ยวนี้เป็นของชุมชนต้องการให้มีการกระจายรายได้ให้ชุมชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

ตารางที่ 4.3 อัตราค่าบริการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กำปอง

จำนวน นักท่องเที่ยว	1	2	3	4	5	6	7	8	หมายเหตุ
ครึ่งวัน	1,800	1,000	900	700	600	500	550	500	-
1 วันทัวร์	2,000	2,000	1,200	1,000	800	600	570	540	รวมอบสมุนไพรร สอนทำอาหารไทย
2 วัน 1 คืน									รวมใส่บาตร, บายสี
- รวมค่ารถ	4,280	3,300	2,170	1,900	1,800	1,650	1,540	1,300	
- ไม่รวมค่ารถ	2,200	2,300	1,500	1,400	1,360	1,300	1,240	1,025	ดนตรีพื้นเมือง, ฟ้อนรำ
3 วัน	-	4,250	4,166	3,632	3,400	3,200	3,100	3,017	รวม ใส่บาตร, บายสี, ดนตรีพื้น เมือง, ฟ้อนรำ

หมายเหตุ : 1-2 คน ไม่มีบายสีสู่ขวัญ

1 วันทัวร์ ไม่มีบายสี และไม่มีใส่บาตร

4.3.1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชน

ผู้ศึกษาได้แบ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การตัดสินใจของชุมชนบ้านแม่กำปองเพื่อเลือกแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเริ่มตั้งแต่มีการพัฒนาหมู่บ้านเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2542 ชาวบ้านของหมู่บ้านแม่กำปองมีส่วนร่วมอย่างยิ่งในการตัดสินใจจะเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศและให้บริการบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม (โฮมสเตย์) การตัดสินใจเป็นไปด้วยความสมัครใจของครัวเรือนที่ต้องการให้บ้านของตนเปิดให้บริการนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการมาเที่ยวหลายวัน แต่ทั้งนี้ก็ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนด กิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้จัดขึ้นเป็นสิ่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว เช่น

การตักบาตรในตอนเช้า การทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ การเล่นดนตรีพื้นเมืองและการฟ้อนรำ เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความร่วมมือกันและร่วมตัดสินใจว่ากิจกรรมใดบ้างในชุมชนที่ควรนำมาเผยแพร่ ไม่ส่งผลกระทบต่อหรือผิดเพี้ยนไปจากวัฒนธรรมชุมชนเดิม อย่างไรก็ตาม อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ผู้นำชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน เพราะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับและการนับถือของคนในชุมชน ซึ่งการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวสร้างความพึงพอใจให้กับคนในชุมชนที่ต้องการเผยแพร่วัฒนธรรมของตนให้แก่ผู้มาเยือน

2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การดำเนินงานการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมสามารถตอบสนองและพัฒนาสู่กระบวนการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนได้ ผู้ศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือดำเนินงานของชุมชน ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน (พ่อหลวง) เป็นผู้ได้รับความเคารพและความเกรงใจ และเป็นที่ยอมรับนับถือทั้งจากคนภายในชุมชนและภายนอกชุมชน จากการที่ผู้ใหญ่บ้านได้รับรางวัลอาสาสมัครระดับภาคเพียงคนเดียว แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการทำงานและบริหารงานในหมู่บ้าน การที่พ่อหลวงได้รับมอบหมายหน้าที่หลายอย่างในชุมชน เช่น ในด้านการจัดบริการสาธารณสุขมูลฐานในชุมชน จึงได้รับการยอมรับจากชุมชนเป็นอย่างมาก ดังนั้นชาวบ้านจึงให้ความเคารพ ศรัทธา และเชื่อฟังผู้ใหญ่บ้านและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือปฏิบัติงานในการพัฒนาหมู่บ้านของตนให้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ภายในหมู่บ้านยังประกอบด้วยผู้นำที่ยังไม่เป็นทางการที่ได้รับความเชื่อถือ ศรัทธาให้เป็นผู้ประจำป้อมต่าง ๆ อีกด้วย การพูดคุยกันเพื่อหาแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้หมู่บ้านแม่กำปองเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและที่ให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์โดยความเห็นชอบของทั้งผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการจึงได้รับความเห็นพ้องต้องกัน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มและการทำงานร่วมกัน ทั้งนี้การดำเนินกิจกรรมของชุมชนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือในการทำงาน ทั้งการทำงานเป็นกลุ่ม และการให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีของสมาชิกในครัวเรือน การปฏิบัติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวเป็นไปอย่างธรรมชาติ มีธรรมาศัยที่ดี มีความเป็นกันเอง เนื่องจากความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นแบบเสมือนเครือญาติพี่น้องกัน

3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ตั้งแต่เริ่มดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวจะมีการประเมินโดยชาวบ้านและคณะกรรมการ/บริษัททัวร์ โดยที่ชาวบ้านจะทำการประเมินด้วยการพูดคุยกัน ปรีกษากันในระหว่างการทำงาน และมีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าไปด้วย ส่วนคณะกรรมการจะมีการประเมินโดยการออกแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามก่อนที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางกลับ จากนั้นนำปัญหาของทั้ง 2 ฝ่ายมาทำการพูดคุยกันระหว่างคณะกรรมการและชาวบ้านเพื่อแก้ไขปัญหาว่ามีข้อผิดพลาดส่วนใด ฉะนั้นการเอาสิ่งบกพร่อง/ข้อผิดพลาดตรงนี้มาเป็นประสบการณ์ แต่ไม่มีการประเมินโดย

การทำเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นการพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ ในการประชุมอย่างเป็นทางการหรือหาหรืออย่างเป็นทางการเป็นหน้าที่ของผู้นำและคณะกรรมการของหมู่บ้านในการที่จะนำมาประเมินและแก้ไขปรับปรุงต่อไป เช่น ชุมชนแม่กำปองเคยรับผู้มาเยือนชาวญี่ปุ่น - ฮองกง 24 ท่าน 4 วัน 3 คืน ช่วงวันที่ 23 - 26 กรกฎาคม 2543 และพบข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นจึงได้มีการประยุกต์ ปรับปรุงขบวนการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ละเอียดที่ละน้อยจนเกิดความชำนาญ ภายหลังได้ประมวลประสบการณ์ทั้งหมด โดยคณะกรรมการได้กำหนดนโยบายหลักว่าต้องการรับนักท่องเที่ยวที่มาแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเป็นกลุ่มระดับ 5-20 คน น่าจะเหมาะสม โดยต้องส่งใบสมัครผ่านให้คณะกรรมการพิจารณา ก่อน เป็นต้น

ฉะนั้น การพูดคุยกัน การร่วมกันแก้ปัญหา ทำให้มีการพัฒนา ปรับปรุง กิจกรรมของหมู่บ้าน ซึ่งส่งผลต่อการทำกิจกรรมในครั้งต่อไป แต่ยังคงขาดการประเมินอย่างเป็นทางการเพื่อหาแนวทางร่วมกันอย่างชัดเจน

4) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การดำเนินการให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ในหมู่บ้านแม่กำปอง มิได้เป็นความประสงค์เฉพาะของผู้นำชุมชนเท่านั้น แต่เป็นความต้องการของชาวบ้านด้วยในอันที่จะอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนไม่ให้เกิดการสูญสลายไป เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน อีกทั้งจากการที่จัดทัวร์วัฒนธรรมแลกเปลี่ยนความรู้และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง และก่อให้เกิดรายได้เสริมแก่คนในหมู่บ้านเป็นสำคัญ เนื่องจากชาวบ้านในหมู่บ้านมีรายได้น้อย และราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ (เมี่ยง) ชาวบ้านจึงตระหนักถึงการมีอาชีพเสริม นอกจากนี้ ชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กำปองยังมีการร่วมมือกันจัดตั้งกลุ่มเพื่อการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น มีอยู่ 7 กลุ่ม ดังแสดงในตารางที่ 4.4 ดังนี้

ตารางที่ 4.4 แสดงกลุ่มต่าง ๆ ที่ให้ความร่วมมือกันในชุมชน

ชื่อกลุ่ม	วัตถุประสงค์	เริ่มดำเนินการ
1. กลุ่มสหกรณ์ไฟฟ้า	- เพื่อให้บริการกระแสไฟฟ้า - สนับสนุนทุนกู้ยืมในการประกอบอาชีพ	21 เมษายน 2539
2. กลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต	- เพื่อให้สมาชิกรู้จักการออม การประหยัด - เพื่อความสามัคคี	18 สิงหาคม 2540
3. กลุ่มแม่บ้าน	- เพื่อความสามัคคีในชุมชน - ส่งเสริมการรวมกลุ่ม	ปี พ.ศ. 2525

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม	วัตถุประสงค์	เริ่มดำเนินการ
4. กลุ่มหมอมือง	- เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาและอนุรักษ์ สมุนไพร	20 มิถุนายน 2541
5. กลุ่มฅาปนกิจศพ	- เพื่อช่วยครอบครัวผู้เสียชีวิต	อดีต
6. กองทุนยา	- เพื่อพึ่งตนเองในชุมชน	ปี พ.ศ. 2536
7. กลุ่มผู้สูงอายุ	- เพื่อเป็นปฐนียบุคคลที่พึ่งของชาวบ้าน	ปี พ.ศ. 2536

ที่มา : จากหนังสือประวัติพ่อหลวงพรมินทร์, 2543.

จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดตั้งกลุ่มดังกล่าวข้างต้น เป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและเพื่อรักษาภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงไว้ได้อย่างยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการเป็นโฮมสเตย์ พบว่า ชุมชนมีความสมัครใจที่จะเข้าร่วมในการดำเนินงานกับผู้นำ (ผู้ใหญ่บ้าน) ด้วยการเล็งเห็นถึงประโยชน์ร่วมกัน อีกทั้งความต้องการของชุมชนที่ต้องการมีรายได้เสริม และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมชุมชนให้คงอยู่ชั่วลูกชั่วหลาน จึงทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักในด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน การมีรายได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชุมชนให้คนภายนอกได้รับรู้และได้แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ดังนั้นชุมชนจึงเกิดเป้าหมายที่จะทำงานร่วมกันที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวของตนได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และยังผลในการสร้างรายได้และอาชีพแก่ชาวบ้านทั้งทางตรงและทางอ้อม

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กำปองดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าชุมชนให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี จากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การประเมินผล และการรับผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน การเข้าไปมีส่วนร่วมดังกล่าวทุกคนเห็นว่าธุรกิจของชุมชนที่ดำเนินการอยู่นี้มีประโยชน์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หากขาดความร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชนแล้วทุกฝ่ายจะเสียประโยชน์จากรายได้ และที่สำคัญการจัดทำธุรกิจท่องเที่ยวของชุมชนก็จะเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และนำมาซึ่งความสูญเสียในด้านอื่น ๆ อีกด้วย

การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กำปองทั้ง 4 ด้านมีความสอดคล้องกับแนวคิดของประธาน สุวรรณมงคล (2541) คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล และยังคงสอดคล้อง

กับแนวคิดของสมชาย สนั่นเมือง (2541) ที่ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับทางเศรษฐกิจ จะเกิดการสร้างงาน เกิดระบบตลาด ระบบผลิต เป็นแหล่งรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม และผลประโยชน์ต่อสังคม ต่อการพัฒนาสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบของประชาชนในชุมชน และระบบสาธารณูปโภคและการบริการสังคม เป็นต้น

4.3.1.3 การจัดสรรผลประโยชน์และการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว

การจัดสรรผลประโยชน์ทำให้ชุมชนมีผู้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะชาวบ้านแห่งนี้ตกลงให้มีการบริหารจัดการเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวแบบนิเวศในรูปสหกรณ์ ซึ่งชาวบ้านร่วมกันตั้งขึ้นมาตั้งแต่ ปี 2526 ในครั้งนั้น หมู่บ้านได้ดำเนินธุรกิจผลิตและจำหน่ายกระแสไฟฟ้าโดยพลังงานน้ำ ซึ่งนับตั้งแต่เริ่มเปิดดำเนินงานสหกรณ์แห่งนี้ก็เจริญเติบโตขึ้นเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน ปัจจุบันได้นำสหกรณ์ดังกล่าวมาเป็นหลักในการบริหารจัดการและจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วมของบ้านแม่กำปอง

ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากธุรกิจโฮมสเตย์ประกอบด้วย

- (1) เจ้าของบ้านผู้ร่วมโครงการรับแขกผู้มาเยือน 7 หลังคาเรือน
- (2) ราษฎรที่พอจะรับนักท่องเที่ยวได้ แต่ต้องปรับปรุงบางอย่าง มีอีก 18 หลังคาเรือน ซึ่งจะมีรายได้จากนักท่องเที่ยวค้าง ประมาณ 350 – 1,000 บาท / คืน / ท่าน แบบกางเต็นท์ แคมป์ปิ้ง นำมาเอง / เช่าเต็นท์ ราคา 100 – 150 บาท พร้อมค่าบำรุงพื้นที่ท่านละ 50 บาท/คน และอาหาร ที่พักแบบโฮมสเตย์ 2 วัน 1 คืน ราคาคนละ 400 บาท
- (3) มัคคุเทศก์ท้องถิ่น คณะกรรมการฯ ได้ฝึกอบรมคนในพื้นที่ให้คุ้นเคยกับการอยู่กับผู้มาเยือนจากภายนอก สามารถพูดคุยเรื่องชุมชน อาชีพ และนำเสนอทิศทางการพัฒนาได้ ตลอดถึงอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ต้นไม้ สมุนไพรได้อย่างดี ซึ่งจะมีรายได้จากการพานักท่องเที่ยวไปเดินศึกษาธรรมชาติวันละ 200 บาท ซึ่งกรรมการหมู่บ้านกำหนดเป็นค่าบริการที่ขอรับจากนักท่องเที่ยวคนละ 50 บาท โดยให้ 4 คน ต่อ 1 กลุ่ม

กลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม ประกอบด้วย กลุ่มที่นอกเหนือจากที่กล่าวแล้วข้างต้น จะได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม คือ

- (1) เงินที่ผู้มาเยือนบริจาคให้กองทุนชุมชน (สหกรณ์ท่องเที่ยว-โฮมสเตย์) ท่านละ 100 บาท ซึ่งใช้ในกิจการสาธารณะประโยชน์ในหมู่บ้าน
- (2) กลุ่มชาวบ้าน กลุ่มสตรีแม่บ้านนำผลผลิตที่แปรรูปแล้วมาจำหน่ายให้แก่ นักท่องเที่ยว เช่น กลุ่มดีเหล็ก กลุ่มเย็บหมวก กลุ่มสมุนไพร เป็นต้น

นอกจากนี้ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการให้บริการนักท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ รายได้จำนวนหนึ่งเข้าสู่ชุมชนที่ได้มีส่วนร่วมในการให้บริการนักท่องเที่ยว และให้บริการที่พัก ค่าอาหาร และทำบุญตักบาตรในตอนเช้า ซึ่งรายได้ที่เกิดขึ้นนี้ต้องนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในการซัก อบ รีดผ้าห่ม ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน ค่าอาหาร อาหารแห้งสำหรับใส่บาตรในตอนเช้า ซึ่งถ้ารวมรายได้เปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายแล้ว การเหลือกำไรหรือผลประโยชน์ที่ครัวเรือนจะได้รับนั้นก็น้อยมาก และรายได้ยังกระจายไปยังเยาวชนที่มาพออนุรักษ์ร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์คนตรีพื้นบ้านที่มารับรองแขกผู้มาเยือน รวมถึงผู้เฒ่า มัคคทายก ที่มาร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญรับแขกด้วย กลุ่มที่ 2 คือ รายได้จากการทำของฝากและของที่ระลึก การแปรรูปอาหารในรูปแบบต่าง ๆ ที่กลุ่มสตรีของหมู่บ้านได้ผลิตขึ้นเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว อาทิเช่น กลุ่มจักสานจากเดิมทำหมวก กระบุง ตะกร้า ไม้ใช้สอยในหมู่บ้านก็มีการดัดแปลงเป็นของขึ้นเล็กชิ้นน้อย สะดวกแก่การพกพาในรูปแบบของที่ระลึก ซึ่งเป็นอาชีพที่อยู่ในความสนใจของชาวบ้านแต่ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์มีน้อยเนื่องจากทรัพยากรการผลิตของหมู่บ้านมีจำกัดทำให้กลุ่มนี้มีรายได้น้อยเช่นกัน กลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มทำไร่เมี่ยง ชา และกาแฟ แต่ส่วนใหญ่ปลูกเมี่ยงมากกว่า เพราะสภาพภูมิอากาศอำนวยต่อการปลูกเมี่ยงได้ผลผลิตสูง ส่วนชาและกาแฟมีชาวบ้านปลูกเป็นส่วนน้อย รายได้จากกลุ่มนี้ได้รับน้อยเช่นเดียวกัน เนื่องจากราคาของเมี่ยงถูกลง จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ผู้ศึกษาได้ตระหนักและเห็นสมควรที่จะมีการแสวงหาแนวทางการจัดการที่เหมาะสมด้านธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านแม่กำปอง

สรุป ชุมชนบ้านแม่กำปองมีการพึ่งพาตนเองและมีการร่วมกันในการจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วมที่มาจากความสัมพันธ์ที่ดี ส่งผลต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน ด้วยการให้ความสำคัญและความร่วมมือกับผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้นำประจำปึกต่าง ๆ และผู้นำกลุ่มต่าง ๆ) รวมทั้งผู้อาสาสมัครในชุมชนแม้จะไม่มีบทบาทในการจัดการในด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านมากนัก แต่ก็เป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพ บุคคลเหล่านี้มีบทบาทต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยเป็นผู้ถ่ายทอด เผยแพร่วัฒนธรรม และวิถีชีวิตให้กับรุ่นลูก รุ่นหลาน และนักท่องเที่ยว

4.3.1.4 ความปลอดภัย

คณะกรรมการหมู่บ้านได้จัดทำป้ายบอกทางและเตือนนักท่องเที่ยวบอกสิ่งที่ไม่ควรและไม่ควรทำให้ทราบทั่วกัน และมีโครงการอบรมชาวบ้านหลายครั้ง เช่น ในวันที่ 23 มิถุนายน 2543 เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวและกระตุ้นให้ช่วยกันให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวอย่างปลอดภัยและควบคุมมิให้เกิดการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ใน

หมู่บ้านยังมีกรรมการรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน 2 ท่าน ทั้งนี้ความสัมพันธ์ภายในชุมชนบ้านแม่กำปองเปรียบเสมือนญาติพี่น้องกัน จึงช่วยกันป้องกันและดูแลความปลอดภัยในชุมชน เมื่อได้มีการจัดทำหมู่บ้านเชิงนิเวศและการจัดการธุรกิจบ้านพักแบบมีส่วนร่วมขึ้นมาก็ยิ่งทำให้ชุมชนต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาพักและมาท่องเที่ยวภายในชุมชน ดังนั้นภายในชุมชนเองจึงได้ร่วมกันกำหนดกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับนักท่องเที่ยว

จากการเข้าไปในชุมชนของผู้ศึกษาหลาย ๆ ครั้ง ผู้ศึกษาได้สัมผัสและได้รับอภัยที่ดีจากชาวบ้าน การให้การต้อนรับด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส มีมิตรไมตรี และความเอื้ออาทรของชาวบ้านที่แนะนำให้ผู้ศึกษาได้รู้จักกับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ผู้ศึกษาจึงพบว่า เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนจะได้รับการต้อนรับอย่างเป็นกันเอง การช่วยกันดูแลความปลอดภัยภายในชุมชนจะเป็นลักษณะที่ชุมชนมีการพึ่งพากันและกัน อีกทั้งการเป็นญาติพี่น้องกันที่ตั้งครวเรือนติด ๆ กัน ไม่มีรั้วกันอาณาเขตทำให้ภายในชุมชนต่างช่วยกันดูแลและรักษาผลประโยชน์ของกันและกัน รวมทั้งความปลอดภัยทางด้านชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวด้วย โดยเฉพาะเมื่อได้จัดตั้งเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม (โฮมสเตย์) จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องรักษาชื่อเสียงและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ดังนั้นการรวมกลุ่มของชุมชนมิใช่เพียงแค่เล็งเห็นผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังเล็งเห็นผลประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ ความประทับใจของสถานที่ การให้บริการอย่างเป็นกันเองจะทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกอุ่นใจและปลอดภัยระหว่างการเข้าพักและการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแห่งนี้ อย่างไรก็ตาม ได้มีการวางกฎและระเบียบของชุมชนที่ชุมชนได้ตกลงกับคณะกรรมการหมู่บ้านไว้ก่อนแล้วอย่างเคร่งครัด เช่น จะรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนโดยสลับหมุนเวียนกันไป และผู้จะมาเยือนต้องส่งจดหมายหรือแจ้งความจำนงค์มาล่วงหน้าก่อนเข้าพัก แล้วคณะกรรมการหมู่บ้านจะตอบรับจากนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนจึงเข้าพักได้และห้ามสมาชิกตกลงรับผู้มาเยือนโดยลำพัง ส่วนมัคคุเทศก์ประจำหมู่บ้านก็จะสับเปลี่ยนเวรกันโดยมีกฎเกณฑ์เป็นระบบการทำงานบันทึกหน้าที่ไว้ชัดเจน ส่วนกฎระเบียบของหมู่บ้านที่ให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามในการศึกษารวมชาติ มีดังนี้

1) ควรใช้เส้นทางเดินที่เจ้าหน้าที่จัดให้เท่านั้น เพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับธรรมชาติหรือการพลัดหลงในป่า ตลอดจนเป็นอันตรายต่อนักท่องเที่ยวเอง

2) ตลอดเส้นทางปลอดภัย ห้ามทิ้งโดยเด็ดขาด ขยะของท่านนำกลับไปด้วย

3) เพื่อเป็นการรักษาธรรมชาติและความปลอดภัยของท่านเอง

นอกจากนี้เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวจึงได้ออกกฎระเบียบให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามดังนี้

- 1) ไม่ควรนำของมีค่าติดตัวไปด้วย
- 2) ไม่อนุญาตให้นำสิ่งของในป่าติดตัวออกจากพื้นที่
- 3) ไม่ยิงปืน ไม่ให้เกิดระเบิดซึ่งวัตถุระเบิดหรือจุดประทัด ดอกไม้เพลิง ไม่อนุญาตให้ขีดเขียน ทำลายสภาพแวดล้อมเดิม
- 4) ไม่ก่อไฟ นอกจากจะได้รับอนุญาต หากได้รับอนุญาตเมื่อเสร็จภารกิจแล้ว ให้ดับไฟให้สนิทด้วย หากฝ่าฝืนปรับ 500 บาท
- 5) ไม่ควรเข้าบริเวณที่มีป้ายห้ามเข้า ควรเคารพชุมชนท้องถิ่นโดยอยู่ในบริเวณที่ทางชุมชนจัดให้ไว้เท่านั้น และร่วมเรียนรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ด้านวัฒนธรรม ทำตัวให้กลมกลืนกับวิถีชีวิตของชาวบ้านป่าเมี่ยงแห่งนี้

4.3.2 การตลาดธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

การดำเนินงานการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ไม่ใช่แผนการตลาดแต่เป็นการนำเอาการท่องเที่ยวมาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชน แต่ถ้าคิดว่าโฮมสเตย์เป็นแผนการตลาด ก็จะหมายถึง คนในหมู่บ้านจะพยายามสร้างห้องพักหรือบ้านพักเพิ่มขึ้น ๆ แล้วพยายามให้คนเข้ามามาก ๆ ซึ่งเป็นการเน้นการขายอย่างเดียว แต่จริง ๆ แล้ว หลักการของโฮมสเตย์ก็คือ การเปิดบ้านของตนเองเป็นเจ้าของอยู่ ส่วนที่เป็นพื้นที่ว่าง ที่สำคัญคือ โดยชุมชนที่มีความพร้อมให้คนเข้ามาศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือว่าความเป็นวิถีชีวิต ไม่อยากให้ต้องสร้างอะไรใหม่ ๆ ใช้ของเดิมที่มีอยู่แล้วแต่อาจปรับปรุงภายในบ้าน เช่น ความสะอาดของที่พัก อาจเตรียมที่นอนใหม่เสริมเข้าไป และห้องน้ำที่สะอาด เป็นต้น

การดำเนินงานการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กำปองก็เช่นเดียวกัน การมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแบบสังคมชนบทจึงเป็นจุดขายที่สำคัญที่เป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจ การดำเนินกิจกรรมที่พักจึงเป็นเพียงสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เป็นทางเลือกในตลาดท้องถิ่นและต้องอยู่ภายใต้ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเป็นหลัก

แนวทางการจัดการด้านการตลาดโดยใช้ส่วนผสมทางการตลาด (Marketing Mix) มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) และสถานที่ (Place) หรือช่องทางจำหน่าย (Distribution) ผู้ศึกษาได้นำส่วนผสมของการตลาดข้างต้นนำมาประยุกต์กับธุรกิจการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กำปอง ทำให้ส่วนผสมของตลาดด้านการท่องเที่ยวมี 10 ประการ ตามแนวทางของ McIntosh, Goeldner ได้แก่ เวลา ยี่ห้อ นีบห่อ ราคา ช่องทางการจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ ภาพพจน์ การโฆษณา การขาย และการประชาสัมพันธ์

1) เวลา การบริการการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กำปองขึ้นอยู่กับเวลาด้วยเหมือนกัน คือช่วงเวลาของหมู่บ้านแม่กำปองจะมี 2 ช่วง คือ ช่วงเวลาระหว่างเดือนตุลาคม-กุมภาพันธ์ และช่วงที่สองคือ ระหว่างเดือนมีนาคม-เมษายน ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวจะมีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการกันมากเพราะเป็นฤดูกาลที่อำนวยต่อการท่องเที่ยว อีกทั้งเป็นช่วงวันหยุดยาวนานของคนส่วนใหญ่ เช่น ช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อน วันหยุดสงกรานต์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีวันหยุดที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น วันหยุดประจำปี วันหยุดนักขัตฤกษ์ ซึ่งจะไม่ไปรบกวนวิถีชีวิตกิจกรรมปกติของชุมชน และยังสอดคล้องกับความต้องการต้อนรับแขกของชุมชนที่อยากต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะใหญ่ ๆ จำนวน 10 คนขึ้นไปมาพร้อมกัน

2) ยี่ห้อ ในที่นี้จะกล่าวถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหมู่บ้านแม่กำปองที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวได้ประทับใจเมื่อได้มาเยือนที่แห่งนี้ เช่น การพูดภาษาท้องถิ่น (ภาษาพื้นเมือง) การแต่งกายของหญิงและชาย วิถีชีวิตความเป็นอยู่ เป็นต้น นอกจากนี้การจดจำชื่อของหมู่บ้าน สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ รวมถึงกิจกรรมที่ชุมชนแม่กำปองได้จัดให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม และการจัดทำของฝากของที่ระลึกที่ทำจากวัสดุท้องถิ่นในหมู่บ้านเพื่อมอบให้แก่นักท่องเที่ยวจะทำให้นักท่องเที่ยวได้ระลึกถึงครั้งที่มาเยือนในหมู่บ้านแห่งนี้

3) ทิปห่อ แม้ว่าการท่องเที่ยวไม่ต้องการทิปห่อในลักษณะเป็นรูปร่างเหมือนสินค้าทั่วไป แต่ทิปห่อหรือชุดของการท่องเที่ยวก็มีความสำคัญในการวางแผนผสมผสานสินค้าหรือบริการต่าง ๆ ในชุดของการท่องเที่ยว การให้บริการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของหมู่บ้านแม่กำปองก็เช่นเดียวกัน การจัดการในด้านที่พัก การอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ การจัดการกิจกรรมนันทนาการ รวมทั้งการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว ควรจะมีการผสมผสานให้มีความกลมกลืนตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น ที่พักในการเดินทางนักท่องเที่ยวสามารถพักได้ทั้งแบบโฮมสเตย์ ตั้งแคมป์ และทัวร์ 1 วัน ไป-กลับ ขึ้นอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้บรรจุกิจกรรมในสินค้าของฝากของที่ระลึกควรจะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น ซึ่งจะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง

4) ราคา การให้บริการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ผสมผสานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านแม่กำปอง มีอัตราค่าบริการค่อนข้างแน่นอน ดังที่แสดงในตารางที่ 4.4 แต่ก็มีความยืดหยุ่นสูงในช่วงเทศกาล ฤดูกาล และวันหยุด ซึ่งนักท่องเที่ยวมีความต้องการมาท่องเที่ยวสูงมาก ราคาจะสูงขึ้น ในส่วนของการบริการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กำปอง เนื่องจากมีความจำกัดในด้านการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยว จึงทำให้ราคาที่ใช้บริการแก่นักท่องเที่ยวแตกต่างกันไปตามกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้เลือกไว้ ซึ่งถ้าหากเป็นนักท่องเที่ยวประเภททัวร์ 1 วัน เข้าไป-เย็นกลับ สามารถรับนักท่องเที่ยวได้กว่า 200 คน และค่าบริการก็จะอยู่ในอัตราที่ต่ำกว่านักท่องเที่ยว

ประเภทโฮมสเตย์ซึ่งสามารถรับนักท่องเที่ยวได้เพียง 40-50 คน เท่านั้น นอกจากนี้การมาเที่ยวเป็นหมู่คณะก็จะทำให้อัตราค่าบริการถูกกว่ามาคนเดียว การกำหนดราคา/อัตราค่าบริการต้องคำนึงผลกระทบในอนาคตด้วยในส่วนของ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง เพราะต้องมีการจัดพิมพ์ในแผ่นพับ เอกสารประชาสัมพันธ์ไว้ล่วงหน้าให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ

5) ช่องทางการจำหน่าย ในที่นี้มีได้หมายถึงที่ตั้งของหมู่บ้านแม่กำปองแต่เป็นจุดขายของแหล่งท่องเที่ยวแม่กำปอง อาจจะทำได้โดยตรงหรือผ่านตัวแทนจำหน่ายโดยใช้วิธีการหลายอย่างผสมผสานกัน โดยแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านแม่กำปองมีช่องทางการจำหน่าย 2 ทาง คือ (1) ผ่านตัวแทนจำหน่าย คือ บริษัทเอราวัณ พี.ยู.ซี ทัวร์ ทั้งการที่บริษัทได้ติดต่อนักท่องเที่ยวโดยตรงและการที่นักท่องเที่ยวต้องการให้บริษัทจัดรูปแบบการท่องเที่ยวให้ โดยการเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สื่อความหมายธรรมชาติ รับจัดค่ายรักษ์สิ่งแวดล้อม จัดฝึกอบรมถ่ายภาพธรรมชาติ รับจัดทัวร์เหมาสัมมนา และศึกษาดูงาน เป็นต้น และ (2) ติดต่อโดยตรงที่หมู่บ้านแม่กำปอง โดยจะต้องมีหนังสือแจ้งความจำนงค์เพื่อขอเข้าชมหมู่บ้าน ซึ่งจะทำให้ล่าช้าในการตอบ-รับ ประมาณ 3-7 วัน นอกจากนี้หากเป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้มีการบอกกล่าวล่วงหน้าก็จะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาในหมู่บ้านเช่นกัน ซึ่งแล้วแต่กรณีและเหตุผลที่ขอเข้ามาในหมู่บ้านแม่กำปอง

6) ผลិតภัณฑ์ ในชุมชนหมู่บ้านแม่กำปองผลิตภัณฑ์/สินค้าของหมู่บ้านนี้ก็คือ การขายวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน ซึ่งพื้นฐานดั้งเดิมของหมู่บ้านที่มีอยู่แล้วเป็นจุดสนใจที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว อันได้แก่ ที่ตั้งของหมู่บ้านแม่กำปองที่อยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่สวยงามบนเขาสูงอันเป็นแหล่งต้นน้ำ เขตแบ่งแดนลำปาง-เชียงใหม่ โดยชุมชนรวมตัวกันทำธุรกิจท่องเที่ยวและที่พักอย่างยั่งยืนเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชนล้านนา อันมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายสวยงาม และมีการผลิตและแปรรูปเมี่ยง ชา และกาแฟ ออกสู่ตลาด การบริการการท่องเที่ยวของชุมชนด้วยความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้านและความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง จึงทำให้มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการจัดทำโฮมสเตย์ก็เป็นบริการที่อยู่ในความสนใจของนักท่องเที่ยว

นอกจากนี้การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเป็นไปด้วยอัธยาศัยที่ดีของชาวบ้านที่เต็มใจจะให้บริการนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างความประทับใจทั้งในด้านของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมนันทนาการ สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว

7) ภาพพจน์ การให้บริการการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านแม่กำปองในรูปแบบของโฮมสเตย์เพื่อเป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีแก่แหล่งท่องเที่ยวนี้ นอกจากนี้จะมีความพร้อม

ของแหล่งท่องเที่ยวแล้ว ชุมชนควรให้บริการนักท่องเที่ยวด้วยอัธยาศัยไมตรีจิตที่ดี สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวตั้งแต่ก้าวแรกที่เข้ามาเยือนในชุมชนของตน เนื่องจากเป็นการศึกษาวิถีชีวิตของคนในชุมชน การสร้างภาพพจน์จึงเป็นการทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้การดำเนินชีวิตของคนในหมู่บ้าน ทำตัวให้กลมกลืนกับคนในหมู่บ้านมากที่สุดด้วยความเป็นกันเอง ทั้งนี้นักท่องเที่ยวจะได้พบความแตกต่างในหลาย ๆ ด้าน ระหว่างตัวนักท่องเที่ยวเองและชุมชน ทั้งในด้านอาหาร การกิน การแต่งกายแบบชาวบ้าน นักท่องเที่ยวจะรู้จักความแปลกใหม่ที่ไม่เคยพบที่ใดมาก่อน ความประทับใจที่ได้จากชุมชนแห่งนี้จะเป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีของชุมชนในการที่นักท่องเที่ยวจะบอกกล่าวต่อ ๆ กันไปให้มาเยี่ยมเยือนชุมชนแม่กำปอง

8) การโฆษณา การโฆษณาของแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านแม่กำปองส่วนใหญ่ใช้การโฆษณาโดยใช้แผ่นพับ จดหมายประชาสัมพันธ์ เป็นสำคัญ โดยผ่านบริษัทนำเที่ยว (บริษัท เอรಾವัน พี.ยู.ซี. ทัวร์) ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ยังไม่มีความหลากหลายในการโฆษณาแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ เนื่องจากหมู่บ้านแม่กำปองยังใหม่ต่อการเป็นธุรกิจท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และไม่เป็นที่แพร่หลายในกลุ่มนักท่องเที่ยว

9) การขาย การขายแหล่งท่องเที่ยวนี้ ควรมีโครงข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ เช่น ธุรกิจเอกชน องค์กรการกุศล รัฐวิสาหกิจที่เจริญมั่นคง ธุรกิจอยู่ตัวดี มีชื่อเสียงเข้ามาช่วย ตัวอย่างเช่น น้ำพุร้อน ททท. บริษัท เอรಾವัน พี.ยู.ซี. ทัวร์ หรือโรงแรมที่มีชื่อเสียง นอกจากนี้ต้องเข้าใจลูกค้า/นักท่องเที่ยวจริง ๆ ว่าทำไมมาเที่ยวที่ชุมชนแห่งนี้ จะกินที่ไหน จะนอนที่ไหน มีการวางแผนการล่วงหน้า เช่น ในช่วงปิดเทอมใหญ่หรือปิดเทอมภาคฤดูร้อนนำรายการเที่ยวไปเสนอขายอย่างน้อยต้องเต็ม เช่น ในเดือนมีนาคม-เมษายน

10) การประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ของบ้านแม่กำปองยังไม่แพร่หลายมากนัก เนื่องจาก เขตภาคเหนือ 1 แจ่งว่านโยบายเรื่องโฮมสเตย์ยังไม่ชัดเจน และชุมชนนี้อยู่ในแหล่งต้นน้ำมีข้อจำกัดทางกายภาพและขีดความสามารถทางนิเวศที่จะรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากและนักท่องเที่ยวทั่วไปได้ จึงยังไม่ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาสัมพันธ์เครือข่ายให้หมู่บ้านมีความเข้มแข็งภายใน มีการจัดการพร้อมเพรียงกันจึงจะสนับสนุนและบรรจุในแผนที่ของ ททท. แต่ขณะนี้มีการประสานงานกับ NGO และบริษัททัวร์ในตัวเมืองเชียงใหม่ มีบริษัท เอรಾವัน พี.ยู.ซี. ทัวร์ และสำนักงานน้ำพุร้อน ททท. ที่สันกำแพง สำหรับทางจังหวัดได้ช่วยประชาสัมพันธ์หมู่บ้านนี้โดยส่งเสริมให้โฆษณาประชาสัมพันธ์ในสื่อต่าง ๆ และลงในอินเตอร์เน็ตของจังหวัด อาทิเช่น เรื่องดอกไม้เฉพาะถิ่นของแม่กำปอง คือ ดอกเอื้องดิน (เอื้องพร้าว) บรรจุอยู่ในเว็บไซต์ 100 อันพันอย่างของดีเชียงใหม่ แต่ทางกลุ่มเกษตรก็ยังไม่มีความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประสานงานและประชาสัมพันธ์ ซึ่งยังเป็นหน้าที่ทางสำนักงานเกษตรอำเภออยู่เพียงหน่วยงานเดียว ดังจะเห็นได้ว่าชุมชนหมู่บ้านแม่กำปองยัง

ใหม่ต่อธุรกิจโฮมสเตย์และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงทำให้มีส่วนร่วมในการตลาดน้อย มีเพียงใบปลิว และจดหมายเชิญชวนให้เข้าไปเที่ยวในหมู่บ้านเท่านั้น กับระยะเวลาให้ความร่วมมือแก่บริษัททัวร์ของนักศึกษาในการร่วมกันทำแผ่นพับ ทำเว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ต และทำแผนที่แจกฟรีสำหรับนักท่องเที่ยวที่นิยมขับรถไปเอง ส่วน อบต. เพิ่งก่อตั้งได้ปีเศษ ยังไม่มีบทบาทเรื่องการท่องเที่ยว นัก ชุมชนกลับเป็นผู้นำและมีบทบาทมากกว่า

จากการศึกษาแนวทางการจัดการด้านการตลาดของหมู่บ้านแม่กำปองข้างต้น ผู้ศึกษาพบว่า การจัดการด้านการตลาดโดยใช้ส่วนผสมของตลาดด้านการท่องเที่ยวทั้ง 10 ประการยังไม่เป็นการเพียงพอ ทั้งนี้เพราะเป็นการจัดการตลาดในวงแคบ คือเฉพาะภายในหมู่บ้านเท่านั้น ผู้ศึกษาจึงได้ประยุกต์นโยบายของรัฐบาลด้านการบริการการท่องเที่ยวในส่วนนโยบายส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศ เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน (ภาคผนวก ข) คือ

การจัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการพัฒนาชุมชนในรูปแบบหนึ่ง เพื่อให้ชุมชนมีรายได้เสริมและเกิดความตระหนักและห่วงใยทรัพยากรที่ชุมชนมีส่วนร่วมให้คงอยู่ต่อไปโดยไม่สูญสลายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ และที่สำคัญเป็นการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของบ้านแม่กำปองในการที่จะอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนที่นับวันจะหาได้ยากในสังคมปัจจุบัน ซึ่งตรงกับนโยบายข้อที่ 3 คือ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง นอกจากนี้การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในหมู่บ้านยังเป็นการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายในการท่องเที่ยว จึงควรจัดรูปแบบของการท่องเที่ยวให้มีมากขึ้น ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวที่หมู่บ้านแม่กำปองสามารถทำได้และควรเสริม ได้แก่

1) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชนบท และรูปแบบของกิจกรรม การประกอบอาชีพทางด้านเกษตรที่มีความหลากหลายผสมกลมกลืนกับธรรมชาติที่มีทัศนียภาพที่สวยงามในชนบท บ้านแม่กำปองมีอาชีพเกษตรกรรมหลัก คือ การปลูกเมี่ยง ซึ่งปลูกมานานกว่า 100 ปี แล้วและได้มีการจำหน่ายทั่วล้านนา เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านแม่กำปอง และเป็นแนวทางหนึ่งที่จะให้ความรู้ ประสบการณ์ ความตื่นตาตื่นใจให้กับนักท่องเที่ยวและสามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรจากการจำหน่ายสินค้าผลผลิตทางการเกษตรจากไร่เมี่ยง ผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรแปรรูป และค่าบริการในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ อีกทั้งเป็นการ

ก่อให้เกิดการกระจายรายได้และยังเป็นการนำมาซึ่งเงินตราจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) อีกด้วย

ลักษณะและรูปแบบของกิจกรรมที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

- (1) พาชมพื้นที่ปลูกเมี่ยงของบ้านแม่กำปอง และพื้นที่อื่น ๆ เช่น ชา และกาแฟ
- (2) การแสดงขั้นตอนในการผลิตและแปรรูปเมี่ยง ตั้งแต่เริ่มจนถึงกระบวนการจำหน่ายสู่ท้องตลาด
- (3) แสดงอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องไม้ และวิถีทางการเกษตรของชาวบ้านแม่กำปอง

ทั้งนี้ควรให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วย เช่น การปลูกเมี่ยง เก็บเกี่ยวใบเมี่ยง เป็นต้น และต้องคำนึงถึงช่วงเวลาของการเจริญเติบโตของเมี่ยงด้วย

หากนักท่องเที่ยวมาพักในหมู่บ้านแม่กำปองในรูปแบบของโฮมสเตย์ นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับการใช้ชีวิตของชาวชนบทแม่กำปองด้วยบริการที่อบอุ่น ปลอดภัย สะดวก และสะอาด นอกจากนี้ยังมีการให้ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในหลาย ๆ ด้าน เช่น วิธีทำอาหารพื้นเมือง การพูดภาษาท้องถิ่น เป็นต้น

2) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา ในประเทศไทยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงกีฬามีหลายรูปแบบ แต่ที่จะเสนอในแหล่งท่องเที่ยวของบ้านแม่กำปองนี้ ได้แก่ กิจกรรมการปีนหน้าผา และขี่จักรยานเสือภูเขา ซึ่งประเทศไทยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบการปีนหน้าผาและถ้าอยู่ 2 รูปแบบ คือ การปีนหน้าผาและถ้ำของจริงกับของปลอม (สร้างและเลียนแบบธรรมชาติ) โดยการปีนหน้าผาแบบของจริงอยู่ที่จังหวัดพังงา ส่วนที่สร้างเลียนแบบธรรมชาติอยู่ที่จังหวัดนครนายก และ The Peak ที่จังหวัดเชียงใหม่ กิจกรรมการปีนหน้าผาเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ถูกจัดให้เป็นการท่องเที่ยวที่เข้าไปสัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด โดยไม่ได้ทำการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ไม่ก่อมลภาวะหรือความเสียหายแก่สถานที่ใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากความเพลิดเพลินแล้ว การปีนหน้าผายังเป็นกีฬาอย่างหนึ่งด้วย เพราะร่างกายได้เคลื่อนไหวและออกแรงในการพยายามที่จะไปถึงจุดสูงสุดที่ตั้งใจเอาไว้ แต่การปีนหน้าผาใช้แต่จะใช้กำลังและความคล่องตัวเพียงเท่านั้น ยังรวมถึงการมีสมาธิและความมั่นคงในการที่จะผ่านชะง่อนหินและด้านต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นโดยธรรมชาติ นอกจากนั้นการตัดสินใจที่รอบคอบ ประสบการณ์และความชำนาญก็มีส่วนสำคัญ เพราะการผิดพลาดบางครั้งอาจจะเกิดอาการบาดเจ็บและเป็นอันตรายได้ ส่วนโครงการจักรยานเสือภูเขา จัดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมและสัมผัสธรรมชาติของแม่กำปองอย่างแท้จริง และเป็นการออกกำลังกายได้เป็นอย่างดี

3) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในหมู่บ้านแม่กำปองซึ่งสามารถจัดว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพได้นั้นก็คือ สมุนไพรท้องถิ่น ซึ่งพืชยาสมุนไพรของบ้านแม่กำปองเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านที่ได้รับการกล่าวขานจากชมรมสมุนไพรจังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างดี ซึ่งทางวัดแม่กำปองได้จัดตั้งกลุ่มสมุนไพรห้วยแก้ว สาขาคันธาพฤกษา (แม่กำปอง) ขึ้น เนื่องจากในหมู่บ้านมีหมอยาสมุนไพรและเป็นแหล่งสมุนไพรที่หลากหลายจึงเป็นจุดถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น "พืชยาสมุนไพร" แก่นักศึกษาและประชาชนทั่วไป รวมทั้งมีกิจกรรมการอบสมุนไพร การจัดค่ายให้ความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดปี ซึ่งมีวัดแม่กำปองเป็นศูนย์กลาง แต่พืชยาสมุนไพรของบ้านแม่กำปองยังไม่เป็นที่แพร่หลายในตลาดภายนอก เนื่องจากผลิตภัณฑ์พืชยาสมุนไพรกำลังอยู่ระหว่างการรออนุมัติจากองค์การอาหารและยา (อย.) อีกทั้งในจังหวัดเชียงใหม่มีเครือข่ายหมอเมืองเชียงใหม่กว่า 40 องค์กร ถ้าหากกลุ่มพืชยาสมุนไพรของบ้านแม่กำปองได้รับเข้าเป็นองค์กรสมาชิกเครือข่ายหมอเมืองเชียงใหม่จะทำให้พืชยาสมุนไพรของแม่กำปองเป็นรู้จักกันอย่างแพร่หลาย สามารถผลิตออกขายสู่ตลาดภายนอกได้ เป็นการกระจายรายได้และการส่งเสริมอาชีพสู่ท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านแม่กำปอง ซึ่งเครือข่ายหมอเมืองมีจุดมุ่งหมายเพื่อ (1) ประสานงานระหว่างกลุ่มหมอเมืองในจังหวัดเชียงใหม่กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในและต่างประเทศ (2) สนับสนุนหมอเมืองในเชียงใหม่ได้พัฒนาศักยภาพของตนเองและบทบาทในการจรรโลงภูมิปัญญาหมอเมืองในชุมชนของตนเอง และ (3) เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาองค์ความรู้หมอเมืองล้านนาให้คงอยู่ในสังคมชาวเชียงใหม่ตลอดไป กิจกรรมขององค์กรสมาชิกเครือข่ายหมอเมืองเชียงใหม่แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ กิจกรรมของสมาชิกแต่ละกลุ่มและกิจการที่สมาชิกองค์กรทำร่วมกัน มีตั้งแต่การเก็บและการปลูกพืชสมุนไพร การแปรรูปและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพร การให้บริการแก่ชุมชน เช่น หมอเมื่อ หมอแหกเป่า หมอขวัญ หมอยา และหมอนวด เป็นต้น ตลอดจนให้การศึกษาศึกษาเพื่อสืบทอดองค์ความรู้แก่ชุมชน

จากกิจกรรมข้างต้นถือได้ว่าเป็นการส่งเสริมการตลาดอีกอย่างหนึ่ง โดยจะยังผลต่อการเพิ่มของจำนวนวันพักของนักท่องเที่ยวให้ยาวนานขึ้น ทำให้เราได้รายได้จากนักท่องเที่ยวต่อหัว/ต่อวันเพิ่มขึ้นนั่นเองซึ่งตรงกับนโยบายข้อที่ 4 และ 5 และที่สำคัญการจัดกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องต่อเนื่องกับนโยบายข้อที่ 2 คือ การบริหารการท่องเที่ยวดังกล่าวทำให้เกิดการกระจายด้านเศรษฐกิจไปยังชุมชนใกล้เคียงอีกด้วย ทั้งนี้หากนักท่องเที่ยวต้องการเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ทุกกิจกรรมจะยังผลต่อเนื่องให้นักท่องเที่ยวมีระยะเวลาท่องเที่ยวที่ยาวนานขึ้น ค่าใช้จ่ายต่อวันก็มากขึ้น ซึ่งเป็นไปตามนโยบายข้อที่ 3 ซึ่งเป็นการก่อให้เกิดโอกาสทางเศรษฐกิจ เสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในท้องถิ่น

นอกจากนี้การจะส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติของตนเองตามนโยบายข้อที่ 3 นั้น ต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปเนื่องจากประชาชนมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ขาดความเป็นพหุสูตร ไม่เข้าใจในหลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยมีรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับไฮมสเตย์ด้วยแล้ว ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถจัดการท่องเที่ยวดังกล่าวได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ และธุรกิจไฮมสเตย์ยังถือว่าเป็นธุรกิจที่ใหม่ต่อประเทศไทย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของประเทศและการดำเนินงานตามนโยบายที่กำหนดไว้จะเป็นไปอย่างล่าช้า

จากการวิเคราะห์และศึกษาตลาดท่องเที่ยวผู้ศึกษายังพบอีกว่า พื้นที่ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากที่สุดคือ ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ ความสวยงามของน้ำตก และความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบนิเวศของเส้นทางศึกษาธรรมชาติจากหมู่บ้านถึงยอดดอยม่อนล้าน รวมถึงวิวทิวทัศน์ที่บนยอดดอยและแอ่งที่ราบจังหวัดลำปาง ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของยอดดอย โดยมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในช่วงฤดูหนาว (เดือนพฤศจิกายน-เดือนกุมภาพันธ์) และน้อยที่สุดในช่วงฤดูฝน (เดือนมิถุนายน-กันยายน) โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ 25-55 ปี มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบศึกษาธรรมชาติและกางเต็นท์ จุดด้อยสำหรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวก็คือหมู่บ้านแม่กำปองเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ที่ยังไม่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปและการประชาสัมพันธ์ยังมีน้อย

จากการสัมภาษณ์คุณสรวิศดี เจ้าหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ความเห็นในเรื่องการตลาดและการจัดการว่า เนื่องจากชุมชนนี้มีข้อจำกัดทั้งกายภาพ ชีวภาพ และคนมาใช้บริการน้อย จุดขายคือให้มาดูธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตขึ้นอยู่กับเป้าหมายของกลุ่มผู้มาเยือนว่ามาเพื่ออะไร และต่อข้อคำถามที่ว่าเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาแล้ว ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนได้จากการท่องเที่ยว อีกทั้งยังนำสิ่งเสื่อมโทรมมาให้พื้นที่ เช่น นำขยะมาทิ้ง ส่งเสียงอึกทักในหมู่บ้านแม่กำปอง ซีมอเตอร์ไซด์ที่มีเสียงดังและเร็วอาจจะเกิดอันตรายแก่คนในชุมชนได้ ควรทำอย่างไร คำตอบคือ ขึ้นกับกลยุทธ์การตลาด เช่น จากใบปลิวที่ส่งออกไป, คำแนะนำเชิญชวนให้คนมาเยี่ยมชมเห็นว่าที่นี่ไม่เหมาะที่จะเป็นจุดรับแขกที่เดินทางมาเอง แต่เหมาะสำหรับแขกที่มีการติดต่อประสานงานล่วงหน้าและจะดีมากถ้ามาเป็นหมู่คณะ เป็นต้น ดังนั้นข้อเสนอแนวทางการพัฒนาคือ เป้าหมายหลักของการท่องเที่ยวบ้านแม่กำปอง คือ 1) ให้ธรรมชาติคงอยู่ตลอดไป 2) ให้ศิลปวัฒนธรรม ประเพณียังคงอยู่ ซึ่งเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชมมาเสมอและเพิ่มทวีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ 3) รายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวควรเป็นรายได้เสริม และ 4) ปัจจัยภายในคือการมีส่วนร่วม และความเข้มแข็งของชุมชนต้องมียุทธศาสตร์ที่แท้จริง

4.4 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

ปัญหาในการดำเนินงานและการจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วมของชาวบ้านแม่กำปอง ผู้ศึกษาพบปัญหาดังต่อไปนี้

4.4.1 ความพร้อมของพื้นที่ในด้านกายภาพ

ด้วยสภาพทางกายภาพมีลักษณะเป็นภูเขาสูงชัน และชาวบ้านแม่กำปองได้มีการตั้งบ้านเรือนอยู่ระหว่างหุบเขา จึงมีพื้นที่จำกัดไม่สามารถรองรับการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวของหมู่บ้านได้ในอนาคต ทำให้มีขีดจำกัดในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยว

4.4.2 ความพร้อมของธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

- 1) บริการโฮมสเตย์มีจำนวนบ้านพักไม่เพียงพอ มีเพียง 7 หลัง เท่านั้น
- 2) ชาวบ้านยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดการ การใช้ การอนุรักษ์ ทรัพยากรที่ตนมีอยู่ ซึ่งอาจทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่สามารถเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้
- 3) ชาวบ้านมีการศึกษาดำ ขาดความเป็นพหุสูตร (เห็นน้อย ฟังน้อย เรียนน้อย ทำน้อย) ขาดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อันมีธุรกรรมโฮมสเตย์ที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวก เนื่องจากบ้านแม่กำปองยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยังใหม่ต่อการเป็นโฮมสเตย์
- 4) การรुक้าเข้ามาในท้องถิ่นของคนนอก โดยการซื้อที่ดิน และสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทำให้เสียภาพพจน์ และแปลกไปจากชุมชนในหมู่บ้านที่มีอยู่เดิม
- 5) ไม่มีรถประจำทางของหมู่บ้าน
- 6) มีบริการข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอ

4.4.3 การดำเนินงานธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

- 1) บุคลากรขาดการจัดการที่ดี และขาดความชำนาญ
- 2) ภาครัฐก็มีจำนวนจำกัด

4.4.4 การตลาดธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

- 1) โครงข่ายพันธมิตรทางธุรกิจท่องเที่ยวยังไม่มีความหลากหลาย
- 2) มี 2 ช่วงเวลาเท่านั้นที่นักท่องเที่ยวนิยมมาเที่ยวในบ้านแม่กำปอง

- 3) นักท่องเที่ยวที่ไม่ได้มาเป็นหมู่คณะทำให้ชุมชนมีความยากต่อการบริการ
- 4) การประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวบ้านแม่กำปองยังไม่มีหลากหลาย เนื่องจากยังใหม่ต่อการเป็นธุรกิจท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์
- 5) การขาย ยังไม่มีโครงข่ายพันธมิตรทางธุรกิจอย่างจริงจังที่จะช่วยกันสร้างความหลากหลายในการท่องเที่ยว และเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวบ้านแม่กำปอง

4.5 แนวทางการจัดการที่เหมาะสมกับธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

คณะกรรมการหมู่บ้านโดยมีพ่อหลวงเป็นหลักมีแนวคิดที่จะจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยจะทำแผนส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งต้องมีชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวและอนุรักษ์บ้านแม่กำปอง 7 แผน 10 โครงการ ซึ่งสอดคล้องกับแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นโยบายรัฐบาลด้านการบริการและการท่องเที่ยว นโยบายด้านการท่องเที่ยวในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) และนโยบายแผนการท่องเที่ยวปี 2544 ซึ่งนโยบายเหล่านี้มีความสอดคล้องและเกี่ยวเนื่องกันทำให้การจัดทำแผนของบ้านแม่กำปองมีลักษณะเป็นภาพรวม ดังนี้

4.5.1 แผนรณรงค์มวลชน

ได้จัดให้มีโครงการสัมมนาเพื่อกำหนด "ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวหมู่บ้านแม่กำปอง" และกิ่งอำเภอแม่ออน ซึ่งได้มีการจัดแล้วในปี 2542 ที่ห้วยน้ำรินรีสอร์ท และที่คาดว่าจะทำใหม่ในเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2544

วัตถุประสงค์

- เพื่อเปิดโครงการให้หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน และสื่อมวลชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งในส่วนของ การแก้ไขปัญหาและการวางแผนส่งเสริมพัฒนา สร้างแนวคิดร่วมกันที่จะผลักดันให้กิ่งอำเภอแม่ออนและบ้านแม่กำปองเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวตัวอย่าง

ผลการดำเนินงาน

- ทุกฝ่ายมีมติร่วมกันและเป็นแนวร่วมที่จะช่วยกันพัฒนาการท่องเที่ยวของกิ่งอำเภอแม่ออน ส่วนแม่กำปองจะเน้นในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ-อนุรักษ์โดยมีธุรกิจที่พักโฮมสเตย์ด้วย
- และคาดว่าชาวบ้านแม่กำปองจะมีพื้นความรู้เรื่องโฮมสเตย์และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บนพื้นฐานเดียวกัน

4.5.2 โครงการประชุมรณรงค์ประชาชนและผู้นำชุมชน (ปาง) แม่กำปอง

จะจัดกิจกรรมรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อมด้วยการปลูกไม้พื้นถิ่น จะจัดขึ้นภายในปี 2544

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวและกระตุ้นให้ประชาชนแม่กำปอง รัก ห่วงแหนและตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของตน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ประชาชนจะเกิดความรู้ความเข้าใจ ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น

4.5.3 แผนการพัฒนาบุคลากร

1) โครงการอบรมยุวอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยว จะจัดขึ้นในเดือน มิถุนายน-กันยายน 2544

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ความรู้ในเรื่องทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่น การเป็นเจ้าของบ้านที่ดี การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และช่วยดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เยาวชนตระหนักและเห็นคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่นและเป็นแนวร่วมในการดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเป็นเจ้าของบ้านที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน

2) โครงการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนบ้านแม่กำปองรักถิ่นที่อยู่

วัตถุประสงค์

เพื่อให้เยาวชนรักถิ่นที่อยู่ตนเองและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ (ด้วยการจัดประกวดวาดภาพ แต่งบทความ โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ตัดสิน โดยมีของรางวัลเป็นสิ่งจูงใจ)

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เยาวชนมีความรักถิ่นที่อยู่มากขึ้น ลดอัตราการย้ายถิ่นเพื่อเข้าไปทำงานในเมือง

3) โครงการอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมแก่แม่คัคเทศก์ (Refreshment Course)

คาดว่าจะจัดภายในเดือนสิงหาคม - ตุลาคม 2544

วัตถุประสงค์

เพื่อเพิ่มความรู้และให้ทราบสถานการณ์ปัจจุบันของการท่องเที่ยวทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ และสากล ตลอดจนเพื่อช่วยชี้แนะนักท่องเที่ยวให้เที่ยวอย่างคุ้มค่า รักษาสิ่งแวดล้อม ผลที่คาดว่าจะได้รับ พัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้มีความรู้ ความสามารถและเป็นผู้นำนักท่องเที่ยวในการรักษาสิ่งแวดล้อมได้ และเป็นเจ้าของบ้านให้การต้อนรับที่ดีแก่แขกผู้มาเยือน

4.5.4 แผนการส่งเสริมอาชีพหัตถกรรม

เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาหมู่บ้านแม่กำปอง ฉบับที่ 1 (2544-2549) จึงจัดให้มีโครงการต่อไปนี้

1) โครงการส่งเสริมสินค้าของฝากสำหรับนักท่องเที่ยว ได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมการเกษตร จัดอบรมกลุ่มแม่บ้านในการถนอมอาหาร และแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรเป็นของฝากแก่นักท่องเที่ยว (จัดแล้วในปี 2542 และคาดว่าจะจัดขึ้นอีกปลายปี 2544)

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ และกระจายรายได้ให้กับประชาชนแม่กำปอง เพื่อผลิตสินค้า ของฝาก ของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว

ผลการดำเนินงาน

- ประชาชนในทุกะดับมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว
- ชาวแม่กำปองมีอาชีพและมีรายได้จากการขายของฝาก ของที่ระลึกแก่ผู้มาเยือน
- ชาวบ้านมีความรัก ห่วงแหนในถิ่นที่อยู่และภูมิใจในหน้าที่การงาน
- ยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนแม่กำปอง

2) โครงการส่งเสริมสินค้าของที่ระลึกสำหรับผู้ไปเยือน

นอกจากจะใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว ยังจะได้รับความสนับสนุนจากโครงการหลวงห้วยฮ่องไคร้ และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมจัดอบรมทำผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ ให้เป็นของฝากของที่ระลึก คาดว่าจะจัดราวเดือนมิถุนายน-ธันวาคม 2544 (ทำเฟอร์นิเจอร์ และหมวก กระติบข้าว)

วัตถุประสงค์

สร้างงาน สร้างอาชีพ และกระจายรายได้ ผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น

ผลการดำเนินงานที่คาดว่าจะได้และได้รับแล้ว

- ประชาชนในทุกระดับมีส่วนร่วม และได้รับประโยชน์
- ประชาชนแม่กำปองมีอาชีพและรายได้เสริมจากของฝากของที่ระลึก
- ทำให้สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนแม่กำปอง

4.5.5 แผนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม นครศรีพินเมือง

1) โครงการอนุรักษ์บ้านทำด้วยไม้ของเก่าดั้งเดิม

วัตถุประสงค์

เพื่อรณรงค์ให้ชาวบ้านแม่กำปอง ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญ ตลอดจนดูแลรักษาบ้านเก่า บ้านดั้งเดิม บ้านโบราณ หรือสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น และเพื่อคงบรรยากาศของสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และวัฒนธรรมอันดั้งเดิมของแม่กำปองให้คงอยู่ตลอดไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- แม่กำปองยังคงรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ตลอดจนประชาชนร่วมกันดูแลรักษาบ้านโบราณ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น

2) โครงการอนุรักษ์ดนตรีไทย

วัตถุประสงค์

เพื่อรณรงค์ให้ชาวแม่กำปองตระหนัก รัก ห่วงแหนในศิลปดนตรีพื้นบ้านมาแต่โบราณ มิให้สูญสลายไปตามกาลเวลา และเพื่อให้มีการประยุกต์เป็นดนตรีที่ยังใช้งานได้ในสมัยปัจจุบัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ความรัก ความผูกพันในดนตรีพื้นเมืองและให้สามารถรับใช้สังคมในปัจจุบันได้

4.5.6 แผนการยกระดับมาตรฐานที่พักราคาประหยัดโฮมสเตย์

เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผู้สนับสนุนให้ผู้ประกอบการพัฒนาและปรับปรุงที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เน้นการประหยัดพลังงาน และรักษาสภาพแวดล้อม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เกิดการปรับปรุงพัฒนาที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกที่กลมกลืนเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและประหยัดพลังงาน

4.5.7 แผนการประชาสัมพันธ์

“โครงการนำสื่อมวลชนไปชมแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กำปอง”

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ผสมผสานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้แก่สาธารณชนทั่วไป และเพื่อการวางแผนล่วงหน้าของผู้มาเยือนเพื่อป้องกันปัญหาการรองรับของพื้นที่

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนได้มีการเตรียมตัวและวางแผนการเดินทางล่วงหน้าได้อย่างเหมาะสมกับการให้บริการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กำปอง

4.5.8 แผนการเชื่อมโยงบ้านแม่กำปองกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

จากการที่หมู่บ้านแม่กำปองได้มอบหมายให้บริษัท เฮอร์วีน พี.ยู.ซี ทัวร์ ดำเนินงานประสานจองทัวร์และให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประสานงาน (บริษัท เฮอร์วีน พี.ยู.ซี ทัวร์) ได้ทำหนังสือไปยังการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยหลายระดับด้วยกัน เช่น ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ฯลฯ พบว่ามีปฏิกิริยาที่ดียังยิ่งยวดคือ มีหน่วยงานราชการ เอกชน นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาในพื้นที่ บ้างก็มาสัมภาษณ์ (สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย) เพื่อประกาศและลงบทความในนิตยสาร บ้างก็มาเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษา เรื่อง ความสะดวกกับธุรกิจโฮมสเตย์ จากจุดตรงนี้เป็นตัวชี้วัดว่า ถ้าชาวบ้านมีส่วนร่วมทำธุรกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ-อนุรักษ์อย่างเป็นรากฝอยอย่างแท้จริงแล้วหน่วยงานของรัฐ อำเภอ จังหวัด ตลอดจนส่วนภูมิภาคและส่วนกลางก็จะช่วยเป็นโครงข่ายในแต่ละระดับได้เป็นอย่างดี

4.5.9 โครงการขายพลังงานไฟฟ้าอันเกิดจากพลังน้ำของน้ำแม่กำปองให้แก่การไฟฟ้าภูมิภาค

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อหารายได้ให้หมู่บ้าน
- 2) เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นความสำคัญของป่าไม้ที่ให้ประโยชน์และรายได้ทางอ้อม คือ น้ำที่ใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า
- 3) เพื่อประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปรู้ว่าจุดเด่นของดีที่นี่คือความสมบูรณ์ของป่าและยังก่อให้เกิดรายได้จากการขายไฟฟ้าพลังน้ำ

4) เป็นโครงการนำร่องที่ประชาชนชุมชนภูเขาสูงร่วมกันเป็นสหกรณ์ เป็นเจ้าของ อันเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับหมู่บ้านอื่น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ทางตรงมีรายได้จากการขายไฟฟ้าพลังน้ำ ประโยชน์ทางอ้อมได้จากนักท่องเที่ยว ผู้สนใจที่เข้ามาชมและพักอยู่ในชุมชนแห่งนี้

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาพบว่า ในหมู่บ้านแม่กำปองยังมีความต้องการแผนการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเสริม อาทิ "โครงการจักรยานเสือภูเขา" และ "โครงการปีนหน้าผา" ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพิ่มรายได้ 2) เพื่อเพิ่มระยะเวลาให้กับแขกผู้มาเยือน 3) เพื่อให้ชุมชนมีความรัก ห่วงแหนถิ่นที่อยู่อาศัย และ 4) เพื่อเพิ่มวันหยุดให้นักท่องเที่ยวให้อยู่ยาวนานขึ้นในเชียงใหม่ ซึ่งโครงการดังกล่าวต้องมีพันธมิตรทางการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวที่คาดว่าจะเป็โครงการของหมู่บ้านแม่กำปอง โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณอำเภอสันกำแพง กิ่งอำเภอแม่ออน และอำเภอดอยสะเก็ด ซึ่งมีหมู่บ้านตาดเหมย (ประมาณ 80 หลังคาเรือน) และบ้านดง (ประมาณ 80 หลังคาเรือน) ซึ่งมีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีกิจกรรมต่อเส้นทางเดินป่า ศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรม น้ำตกตาดเหมย และถ้ำเวียงฟ้าที่เหมาะสมสำหรับการปีน/ไต่เขา และยังมีแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง เช่น น้ำพุร้อนสันกำแพงโดยความร่วมมือระหว่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและโครงการหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพง เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในเขตอำเภอสันกำแพง และศูนย์การพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ซึ่งในศูนย์แห่งนี้ประกอบด้วยงานศึกษาและพัฒนาและพัฒนาแหล่งน้ำ ปศุสัตว์และโคนม การประมง งานปลูกหญ้าแฝก และการดำเนินงานหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ห้วยฮ่องไคร้ โดยจัดเป็นเขตต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและศึกษาเกี่ยวกับนิเวศวิทยาได้เป็นอย่างดี หากบ้านแม่กำปองมีพันธมิตรทางการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวแล้วจะทำให้เกิดการเกื้อหนุนซึ่งกันและกันอีกทั้งเป็นการเพิ่มความหลากหลายให้กับนักท่องเที่ยวที่จะได้มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายเมื่อมาพักที่แม่กำปองในรูปของโฮมสเตย์ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเพิ่มจำนวนวันหยุดในบ้านแม่กำปองมากขึ้น และได้มาซึ่งรายได้ที่เพิ่มขึ้นของแม่กำปองด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของกิ่งอำเภอแม่ออนพบว่า ภูมิประเทศของกิ่งอำเภอแม่ออนเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างยิ่ง ประกอบกับมีแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่มีอยู่แล้วก่อนแยกเป็นกิ่งอำเภอ เช่น น้ำพุร้อนรุ่งอรุณ (ของภาคเอกชน) น้ำพุร้อนสันกำแพง (เป็นการร่วมทุนระหว่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับสหกรณ์หมู่บ้านสันกำแพงตามพระราชดำริในพื้นที่ของกระทรวงมหาดไทยและกรมป่าไม้) ถ้ำเมืองออน

วัดพระธาตุคอกยผาดั้ง น้ำตกตาดเหมย แหล่งผลิตสินค้าของฝากของที่ระลึกผ่านบ่อสร้าง-สันกำแพง สนามกอล์ฟเชียงใหม่-ลำพูน ตลอดจนบริเวณใกล้นิคมอุตสาหกรรมลำพูนที่มีคนวัยรุ่น วันทำงานอยู่อาศัยจำนวนมากอันเป็นเป้าหมายด้วยทั้ง 3 กลุ่ม เป็นต้น

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในกิ่งอำเภอแม่อนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและเชิงอนุรักษ์เพื่อให้มีนักท่องเที่ยวในกิ่งอำเภอแม่อนมาพักค้างที่แม่อนมากขึ้นนานวันขึ้น จากที่เคยเป็นหรือเคยมาแล้วไม่ค้างคืน ประกอบกับราษฎรส่วนใหญ่ของกิ่งอำเภอแม่อนมีอาชีพรับจ้างประดิษฐ์ของที่ระลึก หรือมีอาชีพทางการเกษตรแต่ไม่มีโอกาสได้นำผลผลิต ผลิตภัณฑ์ออกมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวเลย เพราะไม่มีสถานที่แสดงหรือจำหน่ายอย่างถาวร กิ่งอำเภอแม่อนจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของกิ่งอำเภอแม่อนขึ้นเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาและหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ให้เพิ่มขึ้น เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล จังหวัดเชียงใหม่ และเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับราษฎรในความรับผิดชอบอีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้นแนวทางการดำเนินงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของกิ่งอำเภอแม่อนจึงมีดังนี้

1) เสนอแนวคิดให้นำพวกรุ่นรุ่งอรุณและนำพวกรุ่นสันกำแพงรับไปพิจารณาว่า หากนักท่องเที่ยวซื้อบัตรเข้าชมน้ำพุร้อนใดน้ำพุร้อนหนึ่งแล้ว มีความประสงค์จะข้ามลำห้วยไปชมน้ำพุร้อนอีกแห่งหนึ่ง ขอให้เก็บค่าเข้าชมครั้งราคาได้หรือไม่ เพื่อเป็นการลดภาระของนักท่องเที่ยว จะได้ไม่ต้องย้อนออกมาแล้วตั้งต้นใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากน้ำพุร้อนทั้งสองแห่งมีทัศนียภาพแตกต่างกันอยู่แล้วและอยู่ติดกันเพียงมีลำห้วยกั้น

2) เสนอแนวคิดให้นำพวกรุ่นสันกำแพงปรับแต่งภูมิทัศน์ให้เต็มพื้นที่มากกว่าที่เป็นอยู่เพื่อจะได้มีพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวมาพักค้างแรมแบบกางเต็นท์ให้มากขึ้น หรือนำกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างอื่นมาเสริมให้เหมาะสม

3) สสำรวจถ้ำเวียงฟ้าด้านหลังถ้ำเมืองออนที่รกร้างให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ซึ่งมีสภาพเหมาะแก่การไต่เขา ซึ่งผู้รู้ (นักไต่เขา) และผู้มีอาชีพด้านนี้มาร่วมสำรวจด้วยแล้วเห็นว่ามีศักยภาพทำได้เช่นเดียวกับที่จังหวัดกระบี่ แต่ภูมิประเทศต่างกันเท่านั้น ก็ถือเป็นความแปลกใหม่อีกอย่างหนึ่งในการจะดึงดูดนักไต่เขามาทดลองไต่และยังสามารถปรับปรุงภายในถ้ำซึ่งเป็นโถงใหญ่ในการประกอบพิธีสมรสหมู่ในวันแห่งความรักได้อีกด้วย

4) เสนอแนวคิดฟาร์มสเตย์ (Farmstay) ให้กับสมาชิกสหกรณ์โคโคนมแม่อนรับไปพิจารณาปรับปรุงบริเวณบ้าน ฟาร์มรับนักท่องเที่ยวที่ไปพักแบบโฮมสเตย์ที่บ้านแม่กำปอง 2 วัน 1 คืนมาแล้วให้มาพักต่อที่ฟาร์มสเตย์อีก 1 คืน 1 วัน จะเป็นไปได้หรือไม่ เพื่อเป็นการเพิ่มระยะเวลาการอยู่ในแม่อนให้นานขึ้น

5) เสนอโครงการขอรับเงินอุดหนุนในการปรับปรุงทัศนียภาพบริเวณหน้าอาคารที่ว่าการ กิ่งอำเภอแม่ออนและสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอแม่ออน พื้นที่ประมาณ 20 ไร่ที่ปกคลุมไปด้วย หญ้าและวัชพืชเป็นสวนสาธารณะ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้อีกแห่งหนึ่ง เช่น สวนหลวงล้านนา ร. 9

6) เสนอให้แขวงทางเชียงใหม่และ รพช. ได้ดูแลบริเวณไหล่ทาง 2 ข้างถนนในความรับผิดชอบสายคอนจัน-น้ำพุร้อน ได้ตัดหญ้าและกำจัดวัชพืช 2 ข้างทางให้โล่งตลอดเวลา เพราะเป็นเส้นทางหลักเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวของกิ่งอำเภอแม่ออน และเดินทางไปสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นของจังหวัด

7) ขณะนี้มีสมาคมเครื่องบินเล็กหรือเครื่องบิน ร่ม ชมรมจักรยานภูเขา และชมรมออฟโรด ได้สนใจอยากเข้าร่วมกิจกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่กิ่งอำเภอแม่ออนเช่นเดียวกัน ซึ่งอยู่ในระหว่างคณะทำงานได้ร่วมกันปรึกษาหารือถึงแนวความเป็นไปได้ และจะไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ราษฎรหรือนักท่องเที่ยวตลอดจนไม่ก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่ราษฎร

เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ราษฎรได้นำผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ที่ทำกันอยู่ได้ออกมาเผยแพร่ และจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว และเป็นโอกาสอันดีในการที่จะได้ปรับปรุงคุณภาพและบรรจุภัณฑ์ให้เป็นสากลออกสู่ตลาดได้ดีกว่าเป็นแหล่งผลิตหรือเป็นผู้รับจ้างผลิต ตามความต้องการของนายจ้างอยู่เช่น ทุกวันนี้ โดยกิ่งอำเภอแม่ออนจะได้ขอใช้พื้นที่บริเวณไหล่ทางของกรมทางหลวงให้ อบต. จัดสร้างเป็นร้านค้าที่มั่นคง แข็งแรง แล้วนำผลิตภัณฑ์ "1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์" ที่ได้ร่วมกันสำรวจว่าเป็น หนึ่งจริง ๆ ของแต่ละตำบลมาจำหน่าย

จะเห็นได้ว่าโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของกิ่งอำเภอแม่ออนมีความสอดคล้องกับ ความต้องการของผู้นำชุมชน (พ่อหลวง) ของบ้านแม่กำปอง คือการจัดกิจกรรมปีนหน้าผาหรือการ ไต่หน้าผาหินถ้ำเวียงฟ้า (Rock climbing) ซึ่งเป็นการเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวให้บ้านแม่กำปอง และกิ่งอำเภอแม่ออน โดยรายละเอียดของการดำเนินการมีดังนี้

- พัฒนาระยะโดยรอบถ้ำเวียงฟ้า ซึ่งอยู่คนละด้านกับถ้ำแม่ออนให้เหมาะสม สำหรับนักไต่หน้าผาจริงและผู้ไต่ต้องเป็นผู้ที่ไต่เป็นแล้ว ซึ่งส่วนมากจะเป็นชาวต่างชาติที่เคยปีนไต่ ที่จังหวัดกระบี่ แต่ต้องการสถานที่แห่งใหม่ ซึ่งถ้ำเวียงฟ้ามีศักยภาพเพียงพอให้ไต่ได้ทั้งภายนอก และภายในถ้ำ ประมาณ 50 เส้นทาง

- พัฒนาระยะภายในถ้ำที่เป็นโถงใหญ่และกว้างให้เป็นที่พักผ่อนและจัดทำพิธี สมรสในวันแห่งความรัก (Valentine Day) สำหรับคู่สมรสที่ต้องการความแปลกใหม่ของครั้งหนึ่งในชีวิต

นอกจากนี้โครงการของกิ่งอำเภอแม่กำปองที่สอดคล้องกับโครงการของบ้านแม่กำปอง ยังมีอีก คือ การพัฒนาการให้บริการในส่วนของการพัฒนาสินค้า ของฝาก/ของที่ระลึก โดยรายละเอียดของโครงการมีดังนี้คือ

- ขอใช้บริเวณไหล่ทางถนนของกรมทางหลวงเลยทางแยกเข้าสู่ศูนย์ราชการกิ่งอำเภอแม่ออนไปทางสามแยกน้ำพุร้อนให้ อบต. สร้างร้านค้าที่มั่นคง แข็งแรง มีห้องสุขภัณฑ์ที่สะอาด จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ “1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์” ที่เป็นของแม่ออนให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศโดยเก็บค่าเช่าเป็นรายได้ของ อบต. ราษฎรจะมีรายได้เพิ่มขึ้น คนในหมู่บ้านจะได้มีรายได้จากการรับจ้างผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นจากเดิม เพราะทุกวันนี้นักท่องเที่ยวจะเดินทางตรงไปยังแหล่งท่องเที่ยวแล้วกลับเลย ไม่มีร้านค้าขายของที่ระลึกของฝากที่จะให้แวะชมและซื้อได้

โครงการประชาสัมพันธ์และการตลาด กิจกรรมที่จัดขึ้นคือ ประชุมชี้แจง โดยในที่ประชุม หัวหน้าส่วนราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต. เป็นประจำทุกเดือนเพื่อให้เกิดแนวความคิดความร่วมมือกันเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวและราษฎรจะได้อะไรขึ้นบ้างจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมชวนสมาคม ชมรมสโมสรที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อมาดูสถานที่แหล่งท่องเที่ยว ขอความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวว่าน่าจะเป็นแบบใด อย่างไร เหมาะกับนักท่องเที่ยวแบบไหน โดยที่ไม่กระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรและไม่เป็นการทำลายขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนธรรมชาติของท้องถิ่น ให้ทำการตลาดโดยเชิญชวนนักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสแหล่งท่องเที่ยวเพื่อไปเผยแพร่ต่อไป

นโยบายของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้ากิ่งอำเภอแม่ออนก่อให้เกิดความร่วมมือในการนำนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศไปป็นหน้าผาที่กิ่งอำเภอแม่ออน โดยทำโครงการร่วมกับถ้ำเวียงฟ้าในการปีนหน้าผาตอนเช้า จากนั้นมีโครงข่ายทำกิจกรรมไปยังหมู่บ้านธารทองและหมู่บ้านเชิงนิเวศแม่กำปอง ตลอดทั้งหมู่บ้านบริวาร (บ้านป๊อก บ้านแม่ลาย และม่อนล้าน) เพื่อรับประทานอาหารเช้าที่บ้านและเรียนรู้ทำอาหารดัดแปลงจากใบเมี่ยง เช่น ยำใบเมี่ยง ตอนบายเดินทางศึกษาธรรมชาติและวิถีชีวิตในหมู่บ้านแม่กำปอง การปลูกเมี่ยง การเก็บเมี่ยง การนึ่งเมี่ยง การหมักเมี่ยง หรือจะเลือกรายการที่ 2 เป็นทัวร์เดินป่าขึ้นสู่ดอยม่อนล้านแทนก็ได้ จากนั้นก็เดินทางกลับ และถ้าเป็นการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่มีเวลาพักถึง 3 วัน ก็ให้ทำกิจกรรมข้างต้นติดต่อกันซึ่งจะคู่ตั้งแต่หน้าหมู่บ้านเข้ามาถึงในหมู่บ้านแม่กำปอง ถ้าหากมีความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นก็จะแสดงถึงโครงข่ายพันธมิตรทางการท่องเที่ยวระหว่างแม่กำปองกับหมู่บ้านใกล้เคียงที่สามารถผสมผสานแหล่งท่องเที่ยวให้มีความต่อเนื่องกันทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความหลากหลายและได้รับความประทับใจ

แผนผังเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวในกิ่งอำเภอแม่อนโดยสังเขป

